

RIJPROEVEN

met EHRHARDT'sche veldvuurmonden in Noorwegen in het voorjaar van 1901.

Proeven met snelvuur-veldmaterieel.

(Met photographische afbeeldingen.)

De in Christiania het licht ziende „*Verdens Gang*” schrijft in zijn nummer van 21 Mei jl., naar aanleiding van de proeven met nieuw veldgeschut, het volgende:

Nadat de proefbatterijen in de week van 2 tot 8 Mei in de omstreken van Christiania enkel rijproeven hadden gedaan, waartoe in 't bijzonder harde wegen waren uitgekozen, marcheerden de batterijen den 9^{en} Mei naar den Gardemoen tot het doen van nadere rij- en ook van schietproeven.

Het schieten met scherp had plaats onder de leiding van den Kolonel LUND. Op 2500 tot 4050 M. werden artilleriedoelen, zoowel met granaten als met granaatkartetsen, en op 1500 tot 2000 M. deels liggende schutters, deels aanrukkende tot het gevecht ontwikkelde infanterie, alleen met granaatkartetsen beschoten. Tegen de aanvallende infanterie werd ook het snelvuur toegepast. Dit vuur maakt een machtigen indruk, doordien in een minimum van tijd een regen van projectielen onder een onverpoosd en oorverdoovend lawaai naar het doel geslingerd wordt. De granaatkartetsen springen op 50 M. vóór het doel uiteen en uit elk harer worden 300 kleine, 11 gram zware kogeltjes, als een hagelbui over het dóel gestort; de uit het beste staal vervaardigde omhulsel van de granaatkartets heeft in den bodem een springlading, die na de ontbranding de kogeltjes nog 400 M. over het springpunt heen met voldoende kracht uitwerpt om een man buiten gevecht te stellen.

Behalve tegen tirailleurliniën werd het snelvuur ook aangewend tegen andere bewegende doelen; onder anderen werden daarbij de drie volgende, zeer interessante schietopdrachten verstrekt. De eerste was, dat een staf, door beweegbare schijven voorgesteld, evenwijdig aan het front der batterij op een afstand van 1500 M. in galop over de vlakke reed. De beide proefbatterijen kregen elk de gelegenheid om hare deugdelijkheid te bewijzen. De Fransche batterij voldeed niet zoo goed als de Duitsche, deze verkreeg met 2 tot 3 uit elk kanon in snelvuur afgegeven schoten 119 treffers, waarvan vier volle doeltreffers. De tweede opdracht bestond daarin, dat een eskadron cavalerie onder vuur moest worden genomen, dat op een afstand van 700 M. van de batterij verwijderd tot den aanval overging. Het eskadron werd, voordat het de batterij bereikte, geheel vernietigd. Bij de derde opdracht moest het afgeslagen

eskadron met vuur worden gevolgd, hetgeen eveneens met goeden uitslag geschiedde.

Ook de geschiktheid der kanonnen om snel van doel te veranderen werd beproefd, door tijdens hun vuur schijven te laten verschijnen in sterk afwijkende richtingen, die tot doel gekozen moesten worden, hetgeen zonder bezwaren gelukte. Het inschieten vond steeds met één kanon plaats.

De rijproeven werden gehouden onder het toezicht van den Luitenant-Kolonel WESSEL en waren van bijzonderen omvang. Allereerst werden, zooals reeds is gezegd, proeven genomen op harde keiwegen in den omtrek van Christiania, om dan tot veeleischende oefeningen op den Gardemoen over te gaan in bijzonder moeilijk terrein, zooals uit de photographieën kan worden gezien.

Twee kanonnen van de EHRHARDTSche batterij werden tegen de steile noordzijde van de Gardefjeld opgetrokken. Deze weg, een naakte, vrij snel stijgende rotswand, scheen onberijdbaar. Het voor- en middenspan moest worden afgespannen en het kanon afgelegd. De voorwagen werd toen met het achterspan alleen naar een beter gedeelte van den weg voortgetrokken, waar de gelegenheid bestond ook de beide andere spannen wederom te werk te stellen. De vuurmond op zijn affuit werd met het sleeptouw met behulp der manschappen eveneens tot daar voortgesleept.

Bij deze proefnemingen vielen drie zaken in het bijzonder op. Allereerst de kracht en het uithoudingsvermogen van de Noorweegsche paarden, ten tweede het drieste en uitstekende rijden der Noorweegsche stukrijders en eindelijk de hechte bouw en de degelijkheid van het ter beproeving ingezonden materieel.

Niet minder belangwekkend was het rijden door boschterrein en tusschen boomstronken. In korten draf bewogen zich de beide batterijen door dit terrein. De stukken bleven over het algemeen goed in batterijverband, maar nu en dan reed een stuk vast, en moest van het pioniergereedschap gebruik worden gemaakt om het de vrijheid van beweging te hergeven. Het meest hinderlijk was het rijden door een afgehakt boschveld. De beide vuurmond-stelsels zijn, ten behoeve van het snelvuur, laag gebouwd en tengevolge daarvan blijven zij met enkele uitstekende onderdeelen licht achter boomstronken haken of in laag kreupelhout vastzitten. Wel is waar gelukte het bij deze proeven steeds, met behulp der manschappen, de kanonnen spoedig over de hindernis heen te brengen, maar toch kreeg men den indruk dat het niet uitgesloten is, dat in dit soort terrein de kanonnen wel eens op ernstige wijze zouden kunnen vastrijden, zoodat het goed zoude wezen, wanneer door een kleine wijziging in de constructie de laagst geplaatste onderdeelen wat hooger gesteld zouden kunnen worden.

Ten slotte vinde hier de mededeeling eene plaats dat, ingevolge den inhoud van een aan de *Baster-Nachrichten* toegezonden telegrafisch

bericht, de Zwitsersche Bondsvergadering, op het voorstel van een uit haar midden gekozen Commissie, het voorstel van de Commissie uit den Bondsraad om het beproefde KRUPPSche veldgeschut aan te schaffen, afgestemd en een crediet van 200.000 francs beschikbaar gesteld heeft voor eene voortzetting der proeven, opdat „das System der Rohrrücklaufgeschütze noch einer weiteren eingehenden Prüfung und Vergleichung mit den Federnsporngeschütz unterzogen werden kann“.

* * *

Het bevestigingsstelsel van den Kolonel Dupommier.

(Met Plaat III.)

(Vervolg van No. 6, blz. 457.)

Werd tot dusver in het tweede hoofdstuk de algemeene inrichting van eene verdedigingsstelling, door den Schrijver aan eene critische beschouwing onderworpen, thans gaat hij tot de détails over en begint wederom met daarbij den bestaanden toestand in herinnering te brengen. Hij geeft daartoe het volgende beknopte overzicht van de verschillende voorstellen, voor zoover deze betrekking hebben op de voornaamste onderdeelen, waaruit de permanente werken — steunpunten van de hoofdverdedigingsstelling — bestaan.

Wat de *stormvrijheid* betreft, wil men in beginsel niet meer weten van eene door metselwerk bekleede escarp en men stelt zich tevreden met eene bekleede contrescarp en met een ijzeren hek, geplaatst aan den voet van het onder natuurlijke helling loopende escarptalud. Men verwijdert over 't algemeen ook de caponnières, omdat deze te moeilijk tegen artillerievuur beveiligd kunnen worden, en men verkrijgt het grachtsflankement door middel van contrescarpkoffers. Men heeft zelfs voorgesteld alle flankement weg te laten en het driehoekige profiel aan te nemen, waarbij het plongée zich tot den grachtsbodem voortzet, door welke inrichting men in staat is, van de vuurlijn direct den voet van de contrescarp en het geheele flauwe escarptalud te bevuren. Een hek en versperringen aan den teen van deze escarp voltooien de hindernis. Tevens kan men bij dit driehoekig profiel flankement uit de contrescarp toepassen.

De vuurmonden, die bestemd zijn om de intervallen tusschen de werken te flankeren, zijn in koepels of wel in kazematten, zoogenaamde traditoorbatterijen, geplaatst, welke, nabij de keel van het werk gelegen, zoodanig zijn ingericht dat de schietgaten aan het vijandelijk vuur zoo veel mogelijk zijn onttrokken.

De nabijverdediging van het werk moet gevoerd worden gemeenschappelijk door infanterie en door snelvuurgeschut, in hefkoepels opgesteld; men voegt er nog aan toe licht geschut, dat in gewone tijden in bomvrije afwachtingsdekkingen is geplaatst en daaruit slechts op zekere tijdstippen te voorschijn wordt gehaald om op den wal te worden gebracht. Eenige schrijvers hebben de geheele weglating van borstweringen voorgesteld; hun fort bestaat dan uit een enorm blok beton, waaruit de koepels voor geschut van verschillend kaliber te voorschijn komen;

het heeft geen gracht noch eenige inrichting voor flankement; een enkele opening, gesloten door een verplaatsbaar pantser, geeft toegang tot het werk, dat op die wijze den vijand geen enkel aangrijpingspunt biedt.

De verschillende voorstellen, in dit overzicht genoemd, worden door den Schr. volgenderwijze *gecritiseerd*.

De bekleede *contrescarp* is op zichzelf geen voldoende hindernis, noch tegen onstuimige aanvallen, noch tegen verrassing; men kan toch te gemakkelijk in de gracht afdalen. Het hek aan den voet van het *escarp-talud* kan eveneens zonder veel moeite gepasseerd worden; een beschieting, zelfs van korten duur, kan er bressen in maken en dergelijke bressen kunnen er ook tijdens den storm door enkele mannen in aangebracht worden, indien men er nl. in slaagt gedurende enkele oogenblikken aan de flankerende koffers het vuren ondoenlijk te maken, iets waarvan de mogelijkheid door den Schr. nader zal worden aangetoond. Het driehoekig profiel kan de veiligheid niet verhoogen; op het oogenblik van den stormaanval zal de bezetting van de vuurlijn, die blootgesteld is aan het vuur van de aanvallende *tirailleurs*, meer geneigd zijn om dit te beantwoorden dan op de enkele mannen te vuren, die, in de gracht doorgedrongen, bezig zijn de hindernissen op te ruimen en zich daarna te verzamelen om over het flauwe *escarptalud* eene bestorming te wagen.

Het schijnt den Schr. gevaarlijk om zich uitsluitend of bijna geheel toe te vertrouwen aan de werking van zulke teere instrumenten als de koepels zijn. Door het vuur van den aanvaller, maar ook door het eigen vuur, kan het mechanisme in het ongereede raken en daardoor kunnen de stukken, die onmisbaar zijn voor de verdediging, buiten gevecht worden gesteld. Bij een fort, alleen uit een betonblok bestaande, kunnen enkele personen, voorzien van springmiddelen, op de koepels komen en deze vernielen of onbruikbaar maken. De stukken in koepels moeten een toevoegsel zijn, doch de verdediging moet geheel zonder hun hulp gevoerd kunnen worden.

Wat de hindernis betreft, schijnt het streven te bestaan haar uit hekken, ijzerdraad en ander soort versperringen samen te stellen; dit is verkeerd. Dergelijke versperringen zullen geen verrassingen beletten, maar bovendien kunnen zij door eenen stoutmoedigen aanvaller op het oogenblik van den storm opgeruimd worden; de methoden van opruiming maken immers deel uit van de oefeningen der technische troepen in alle landen? Men moet bovendien bedenken, dat als het verdedigingswerk van oude constructie is, de roest reeds haar werk kan hebben gedaan en dat een geringe inspanning in staat is de hindernis te vernielen. De stormvrijheid moet door de versperringen worden verbeterd, doch mag daarop niet berusten. Zeker zijn de *contrescarpkoffers* aan het artillerievuur van den aanvaller onttrokken, maar door middel van stroo, takkebossen en dergelijke, die men in de gracht werpt en in brand steekt, kan de werking van die flankementsinrichtingen tijdelijk opgeheven worden. Bij een aanval voet voor voet kan die flankbatterij

door een mijn worden vernield, vóór men den grachtsovergang beproeft.

Een laatste bezwaar van den Schr. geldt de bevelvoering in het werk. Op het oogenblik dat de aanvaller zeer nabij en het verdedigende personeel in slecht verlichte onderaardsche lokalen verspreid is, waar het minste ongeval oorzaak van een paniek of van belangrijke wanorde kan zijn, is het voor den commandant uiterst moeilijk zijne bevelen te geven; daarbij komt nog dat de geïsoleerde soldaat, aan het oog van zijn meerderen en kameraden onttrokken, weinig moedig is en als hij zijn leven niet te verdedigen heeft, den strijd weinig krachtig zal voeren. Daarom is het wenschelijk dat, wanneer het handgemeen nabij is, de strijd in de openlucht gevoerd wordt, de soldaten daarbij arm aan arm en onder het oog van hunnen commandant.

In het voorgaande heb ik de critiek van den Kolonel DUPOMMIER, op hetgeen hij den bestaanden toestand noemt, uitvoerig, ja, bijna woordelijk weergegeven, om te doen zien hoe weinig zaakrijk zij is, en hoe herhaaldelijk, zonder motiveering, louter beweringen worden ter neder geschreven. 't Zou mij dan ook niet moeilijk vallen, daarop een anticritiek te geven, wat ik evenwel achterwege laat om niet te uitvoerig te worden, te meer omdat bij de bespreking van Schrijver's eigen voorstellen daarop toch min of meer teruggekomen wordt.

Naar aanleiding nu van de daareven meegedeelde critiek komt de Schr. tot de conclusie dat *het EENIGE MIDDEL om een werk stormvrij te doen zijn, daarin bestaat, dat men het EEN BEKLEEDE ESCARP geeft en daarbij flankement van den open wal toepast, als bij het GEBASTIONNEERDE TRACÉ.*

Ik geloof, dat men niet licht uit de voorafgaande critiek tot een dergelijke conclusie zou geraken en het is daarom gelukkig, dat de Schr. haar volgenderwijze eenigszins toelicht.

Zoolang er nog geweren in het werk zijn is dit flankement verzekerd; iedereen ziet wat er voorvalt en doordat de commandant al zijn mannen in de hand heeft, leidt hij de verdediging veel gemakkelijker. Men zou, dit beginsel aannemende, in verband met de groote dracht van de tegenwoordige wapenen, waarschijnlijk aan het gebastionneerde front een groote uitgebreidheid willen geven; een beperkte lengte ligt evenwel in de bedoeling van den Schr., opdat een aanvaller niet in de gelegenheid zij, de flanken onder Gkt.vuur te nemen en zwiiggende te houden, tijdens hij een stormaanval tegen den saillant van het bastion onderneemt. Dit zou mogelijk zijn, als de flanken ver van de saillanten der bastions verwijderd waren.

Het schijnt den Schr. verder mogelijk, om met de middelen, waarover men tegenwoordig beschikt, de escarpbekleeding zoo sterk te construeeren, dat haar weerstand zeer langdurig is, *zelfs dan, wanneer zij aan het oog van den aanvaller zou zijn blootgesteld.* Draagt men nu zorg om die bekleeding aan het gezicht te onttrekken en alles te vermijden wat haar plaats kan verraden en het inschieten kan vergemakkelijken en neemt men verder de voorzorg om alles te verwijderen

wat strekt om haar val te verhaasten of bruikbare bressen te vormen, — zooals bijv. de bovenbelasting door een borstwering —, dan kan men zeker zijn dat die escarpbekleedingen een zeer grooten weerstand zullen bieden en dat de tijd, noodig om daarin een bruikbare bres te vormen, misschien gelijk zal staan met den duur van een beleg.

Het *gebastionneerde front* en de *escarpbekleeding*, beide verlaten grootheden in de versterkingskunst, weder in eere hersteld!!

Waarom werden zij verlaten? Immers omdat de groote ontwikkeling van de artillerie daartoe dwong. Zijn de juistheid, de snelheid en de uitwerking van het artillerievuur dan nu weer verminderd? Geenszins. Vanwaar dan die terugkeer naar oude vormen?

Wat het *gebastionneerde front* betreft, zou ik mij de volgende redeneering van den Schr. hebben kunnen voorstellen, eene redeneering die, althans schijnbaar, juist klinkt. Vroeger, toen de nabijverdediging hoofdzak was, ontstond het gebastionneerde stelsel en werd dit, tegenover eenigszins verbeterde aanvalsmiddelen, langzamerhand meer volmaakt, doch bleef voornamelijk tegen den nabijstrijd gericht. Toen de artillerie haar groote vorderingen maakte en de gevechtsafstanden vergroot werden, bleek het *gebastionneerde tracé*, door de mogelijkheid van enfileeren, minder doelmatig, terwijl ook de krachtige werking naar buiten van de verdedigende artillerie, lange niet enfileerbare facen vorderde, reden waarom men tot het polygonale front kwam. Nu echter de verafstrijd aan de forten is ontnomen en deze laatste geheel steunpunten voor de nabijverdediging zijn geworden en dus de nabijstrijd weder hoofdzak voor de verdedigingswerken is geworden, nu zou men op dien grond het gebastionneerde front weder kunnen aanbevelen.

Een dergelijk betoog zou m. i. reden van bestaan kunnen hebben, wanneer men daarbij slechts over het hoofd wilde zien, dat de verafstrijd vroeger op afstanden gevoerd werd, die met de nabijverdediging van heden niet veel verschillen. Het tegenwoordige steunpunt voor de nabijverdediging wenscht ook een krachtig vuur naar buiten te geven; die nabijverdediging is echter geen uitsluitende of bijna uitsluitende glacis- of grachtsverdediging, zooals in den bloeitijd van het gebastionneerde stelsel. Wij wenschen den vijand te beletten tot de contrescarp van de gracht door te dringen; vóór dat de gracht bereikt is, moet de stoutmoedigste stormaanval tot staan worden gebracht, en zulks door middel van een alzijdig krachtig vuur; dáárop moet het tracé in de eerste plaats zijn ingericht en verder moeten er zoodanige onvernietbare inrichtingen aanwezig zijn, die den onverhoopt in de gracht doorgedrongen aanvaller, het verblijf aldaar onmogelijk maken.

Dat verkrijgt men niet door het gebastionneerd tracé met flankement van den open wal. Zeker is dat zeer eenvoudig, zeker is de bevelvoering daarin gemakkelijk, maar als de schutters en de vuurmonden het op dien wal niet kunnen uithouden, dan helpen die eenvoudigheid en die gemakkelijke bevelvoering niet veel. De Schr. voelt het zelf eenigszins;

vandaar dat hij *korte fronten* wil, opdat het bevuren van òen of meer der flanken tevens nadeel zou kunnen toebrengen of gevaarlijk zou kunnen zijn voor de stormende aanvallers en de belegeraar dus tijdens den storm verplicht is het vuur, dat de flanken bestrijdt en beheerscht, ter wille van zijn eigen troepen, te staken. Was dat het geval, dan kwam het flankvuur, zij het ook laat, wellicht nog tot zijn recht. Maar is zulks bij de groote juistheid van het tegenwoordige artillerievuur, vooral door de geringe breedtespreiding, wel aan te nemen? Zien wij op het ontwerp van den Kolonel DUPOMMIER hoe groot de afstand is tusschen den saillant van een bastion en de flanken, die de gracht vóór dien saillant moeten flankeren, dan vinden wij daarvoor ± 240 M., een afstand zóó groot, dat de aanvallende artillerie tot het laatste oogenblik die flank kan blijven bevuren en tot nietsdoen dwingen, onderwijl de aanvaller, bij den saillant tot de gracht doorgedrongen, deze overtrekt. Maar al was die afstand kleiner, veel kleiner zelfs, dan zal zich dit geval toch kunnen voordoen, daar de richting, waaruit het artillerievuur kan worden afgegeven en die, waarin de stormaanval plaats heeft, zulk een aanmerkelijken hoek met elkander kunnen maken.

Behalve door de flanken onder vuur te nemen, kan de artillerie van den aanvaller een storm krachtig steunen, door de facen der bastions, die door hare richtingen bijna alle te enfileeren zijn, in de lengte te beschieten; ook dit vuur kan geruimen tijd worden voortgezet, waarschijnlijk wel tot de aanvaller den voet van het glacis heeft bereikt. De taak voor de verdedigers van de vuurlijn wordt dan wel zwaar!

Ik ben het alzoo met den Schr. volmaakt *oneens*, dat het gebastioneerde tracé met flankement van den open wal een middel is om aan een verdedigingswerk stormvrijheid te verleenen.

Wordt nu bovendien nog de escarp bekleed dan is de stormvrijheid, volgens den Schr., volmaakt; daarin wordt het *eenige* middel gezien om een werk stormvrij te doen zijn.

Over die *escarpbekleeding* een enkel woord. Het zou eenvoudig zijn, met de geschiedenis der duurzame fortificatie in de hand, aan te toonen dat het verdwijnen van de escarp muren op goede gronden is geschied.

De Schr. komt echter met iets nieuws. Tot nu toe heette het, dat die muren niet tegen het artillerievuur bestand waren; vandaar eerst het onttrekken van het metselwerk aan het gezicht, daarna het defileeren ervan onder $\frac{1}{4}$ en nog steiler helling, dientengevolge verlaging, en eindelijk, door verbetering van krombaanvuur en invoering van mijngranaten, waardoor de voet en zelfs de fundamenten van die muren vernield konden worden, algeheele weglating van de escarpbekleeding.

Wij vernemen thans van den Kolonel DUPOMMIER, dat de middelen, waarover men tegenwoordig beschikt, zoozeer zijn vooruitgegaan, dat het hem mogelijk schijnt, om daarmee escarpbekleedingen zoo solide te construeeren, dat, zelfs wanneer zij niet aan het oog van den aanvaller onttrokken zijn, zij *zeer langen tijd* weerstand kunnen bieden. 't Is jammer dat de Schr. de samenstelling van het beton niet mededeelt,

dat eene zoodanige hardheid en vastheid bezit, dat vlakbaanvuur het zoo moeilijk vernielen kan en dat hij ook niet vermeldt, wat onder een „zeer langen tijd” moet worden verstaan.

Bekend is dat pantser, hetwelk normaal getroffen kan worden, aan vernieling blootstaat; hier wordt nu van een muursoort gewag gemaakt, die een even grooten of zelfs nog grooteren weerstand biedt. Zoolang echter de Schr. de samenstelling van dat muurwerk niet mededeelt, met vermelding van de daarop genomen proeven, die een dergelijke uitspraak wettigen, zoolang valt het mij moeilijk het bestaan van dat materiaal aan te nemen.

Niettegenstaande den hoogen weerstand van deze constructie, wenscht de Schr. de escarpbekleding toch aan 's vijands oog te onttrekken en middelen toe te passen om het daarop inschieten van 's vijands artillerie te bemoeilijken, tevens ook de bovenbelasting daarvan te vermijden, alzoo alle pogingen aan te wenden, om het in bres leggen van het escarpmuurwerk te voorkomen. Zeer zeker kan op die wijze de bresvorming bemoeilijkt, geenszins kan zij daardoor echter *onmogelijk* gemaakt worden. Nu is hierbij nog over het hoofd gezien de werking van de mijngranaten tegen de fundamenten van die bekledingsmuren, waartegen door den Schr., blijkens de detailschetsen, bij zijn studie gevoegd, geen maatregelen zijn genomen. Die uitwerking kan bovendien door de mogelijkheid van enfileeren nog vergroot worden.

Ik blijf dan ook van meening, dat men terecht van de escarpbekledingen, hoewel noode, afstand heeft gedaan; noode, omdat de stormvrijheid door de aanwezigheid van een escarpmuur zeker zeer verhoogd zou worden. Voor den Schr. echter, die den contrescarpmuur als te overwinnen hindernis bij een bestorming zoo gering telt, kan toch de moeilijkheid in het beklimmen van de escarp zoo zwaar niet wegen.

't Is maar gelukkig voor ons, Nederlanders, dat wij bij het verkrijgen van stormvrijheid, niet dan bij uitzondering van contrescarp- en escarpbekledingen afhankelijk zijn, doch in onze breede natte grachten een veel krachtiger middel voor het verkrijgen van stormvrijheid bezitten.

Met het vorenstaande geloof ik te hebben aangetoond dat de middelen, door den Schr. aanbevolen om een werk stormvrij te maken, geen aanbeveling verdienen, niet omdat zij ouderwets zijn, maar omdat zij in zichzelf groote gebreken bevatten.

De critieken van den Schr. op den bestaanden toestand of op anderer voorstellen, zoomede zijne conclusiën daaruit getrokken, zijn met dit hoofdstuk ten einde.

In het hierop volgende, — Hoofdstuk III —, gaat de Kolonel DUPOMMIER over tot het aangeven van de algemeene beginselen voor de inrichting van een spervesting van zijn vinding en onderscheidt daarbij:

1°. de *maatregelen tot veiligheid*, die ten doel hebben:

a. den vijand te beletten door storm of bij verrassing in de vesting door te dringen; en

b. hem te verhinderen op gelijke wijze zich meester te maken van punten, van waaruit de stad gebombardeerd en tot spoedige overgave genoodzaakt kan worden;

2°. een *gevechtsorgaan*, bestemd om den vijand zoolang mogelijk van de versterkte punten verwijderd te houden.

Vroeger heeft de Schr. reeds opgemerkt — en nu herhaalt hij het — dat het waarschijnlijk is, dat de legercommandanten in de toekomst zullen trachten de vestingen, die zij ontmoeten, door eenen gewelddadigen aanval te nemen, en het is met het oog op dergelijke ondernemingen, dat de vestingen moeten zijn ingericht. Met de veiligheidsmaatregelen zal men zich dus *in hoofdzaak* moeten bezig houden.

Hoewel ook naar mijne meening de commandant van eene legerafdeeling, die in opdracht heeft zich van een vesting meester te maken, zal trachten door eenen gewelddadigen aanval of door eene verrassing zijn doel te bereiken en dus m. i. de vesting tegen een dergelijke aanvalswijze moet zijn ingericht en de verdediger daartegenover zijn maatregelen moet nemen, zoo acht ik het toch een fout, die ook door anderen wel wordt begaan, om zich bijna uitsluitend met den stormenderhandschen aanval bezig te houden en den afweer geheel daarop te baseeren.

Want, zou ik willen vragen, als die gewelddadige aanval mislukt, als zij, misschien meermalen herhaald, telkens geen vruchten oplevert, wat dan? Zal dan de aanvaller niet gedwongen worden tot een meer methodische wijze van handelen zijn toevlucht te nemen? En wanneer nu bij de inrichting van de vesting, met een dergelijke langzame maar zekere methode geen rekening is gehouden, de vesting daartegen niet bestand blijkt, zal zij dan niet spoedig, nadat de vijand tot die aanvalswijze is overgegaan, ten val worden gebracht? En zoo de aanvaller met de inrichting van de vesting bekend is, of wanneer hem bij een der eerste stormaanvallen blijkt, dat de vesting aan het zoogenaamde geregelde beleg weinig weerstand kan bieden, zal hij dan niet van den aanvang af, of dadelijk, nadat hij eenmaal zijn hoofd gestooten heeft, tot die methodische aanvalswijze overgaan, waardoor hij met veel minder verlies aan menschenlevens zijn doel kan bereiken?

M. i. moet men daarom bij het maken van een ontwerp voor eene permanente verdedigingsstelling, in de eerste plaats het oog vestigen op de mogelijkheid van verrassing en van een gewelddadigen aanval, doch ook zeer zeker die van het meer systematisch beleg niet verwaarloozen. Nu door den Schr., blijkens bovenvermelde uitspraak, dat zelfde verleidelijke verzuim ook min of meer wordt begaan, meende ik daarop de aandacht te moeten vestigen.

In verband met de vorenvermelde onderscheiding bij de inrichting van de stelling, wordt door den Schr. in de eerste plaats de wijze besproken, waardoor de *beveiliging* van de stad verkregen wordt. Deze blijkt het duidelijkst uit de hierbij gevoegde schets (fig. 1, Pl. III). Op een kring van 8 KM. afstand van de kernenceinte (beveiliging tegen

bombardement) zijn met onderlinge afstanden, midden op midden, van ± 7 KM. de duurzaam ingerichte positiën *P* gelegen, welke positiën elk bestaan uit een stormvrij werk als reduit met daaromheen gelegen buitenwerken, die een frontbreedte van ± 2000 M. bezitten. Midden achter de intervallen en wel op een afstand van 3000 à 3500 M. van den kring der stellingen *P*, die de hoofdverdedigingslijn genoemd wordt, zijn de teruggetrokken batterijen *B* gelegen.

De stellingen *P* en de batterijen *B* beveiligen de kern tegen bombardement. Om haar ook tegen verrassingen en gewelddadige aanvallen te beschermen is het, volgens den Schr., voldoende haar van een doorgaande omwalling te voorzien, die zeer eenvoudig ingericht kan zijn, en bij welker samenstelling geen rekening behoeft te worden gehouden met de vernielende uitwerking van het hedendaagsche geschut.

De werken van de hoofdverdedigingslijn (*P*), de teruggetrokken batterijen (*B*) en de kernenceinte (*E*) hebben dus te zamen voor de *veiligheid* van de vesting te zorgen. Van de versterkte positiën *P* zijn het eigenlijk alleen de stormvrije reduits *R*, die door hun groot flankementsgeschut, dat in bomvrije kazematten is opgesteld, die taak helpen vervullen; de buitenwerken daarvan zijn, zooals wij straks zullen zien, voor den eigenlijken strijd bestemd. Bij het bepalen van den onderlingen afstand van die stormvrije reduits, heeft de Schr. rekening gehouden met de groote kosten aan die stellingen verbonden, waarom hij haar aantal zoo gering mogelijk, dus den afstand zoo groot mogelijk genomen heeft, en tevens met de overweging dat men op 3500 M. op marcheerende troepen nog een goed schot heeft. De zône, waarin dit flankementsgeschut zijn uitwerking doet gevoelen, is op de schets gearceerd en met de letter *A* aangeduid. Daar de Schr. die strooken door deze vuurmonden nog onvoldoende bestreken acht, doet hij de teruggetrokken batterijen *B* tot hetzelfde doel medewerken, tengevolge waarvan die batterijen ieder een schootsveld van ongeveer 80° moeten bezitten.

Hij merkt hierbij nog op, dat deze batterijen, die men door haar achterwaartsche ligging dikwijls aan het oog zal kunnen onttrekken, en weinig aan het vuur van den aanvaller zijn blootgesteld, veel kans hebben langen tijd intact te blijven, terwijl het steeds mogelijk zal zijn ze te kunnen bedienen. Voor het geval men de afstanden tusschen de verschillende artillerie-opstellingen wat groot mocht vinden, geeft de Schr. bij voorbaat daar eene verklaring voor in den uitroep: waarvoor heeft men eigenlijk vuurmonden met groote dracht, wanneer men daarvan slechts een beperkt gedeelte bezigt, en waarom hebben wij methoden en inrichtingen voor juist vuur, wanneer men daar geen gebruik van maakt!

Wat de samenwerking van de drie genoemde werken tot het behoud van de veiligheid van de vesting betreft, merkt de Schr. nog op, dat men in het oog moet houden, dat, wanneer het den aanvaller mocht gelukken door den kring, bestreken door de stormvrije werken *R* en de

batterijen *B*, heen te dringen, dit alleen het geval kan zijn met een beperkte troepenmacht, voorzien van weinig artillerie; deze zal slechts tot weinig krachtige handelingen in staat zijn, zoodat de enceinte haar gemakkelijk kan ophouden en dientengevolge tot den terugtocht nopen, daar die troepen zich niet staande kunnen houden tusschen de versterkte positiën (*P*) en de eigenlijke vesting, (*E*) tengevolge van het convergerende vuur uit alle versterkingen op hen afgegeven.

Na de hier besproken veiligheidsinrichting worden door den Schr. de *middelen tot het voeren van den strijd* of wel de *gevechtsorganen* behandeld. Die van alle versterkte positiën bijeengevoegd vormen het gevechtsorgaan van de geheele vesting.

De Schr. beschouwt hierbij twee mogelijke aanvalswijzen, nl den gewelddadigen aanval, waarbij de aanvaller, na een langere of kortere beschieting, door een bestorming de vesting zal trachten te nemen, zoomede den aanval voet voor voet, en bespreekt daarbij de tegemaatregelen, door den verdediger te nemen.

Daar het gebruik, hetwelk, naar de Schr. zich voorstelt, van de door hem ontworpen verdedigingswerken zal worden gemaakt, hieruit het duidelijkst blijkt, stel ik mij voor zijne beschouwingen dienaangaande even te volgen.

GEWELDDADIGE AANVAL.

De aanvaller zal met zijn lichte belegeringsartillerie trachten de vitale deelen van de werken te vernielen, terwijl zijn veldartillerie met Gkt.vuur de bediening der vuurmonden en het infanterievuur op den open wal belet en de borstwering onhoudbaar maakt; onder bescherming van dit Gkt.vuur zal hij voorts op het gunstige oogenblik zijn stormcolonnen doen oprukken. Het zal de plicht van den verdediger zijn te trachten die mobiele belegeringsartillerie te vernietigen, ten einde de vernieling van zijn verdedigingswerken te voorkomen, en vervolgens om den aanval af te slaan; hij zal er evenwel in 't algemeen niet aan kunnen denken, om de veldartillerie, die hem met Gkt.vuur overstelpt, tot zwijgen te brengen, daar deze vermoedelijk zeer overmachtig zal zijn.

Voor het bestrijden van het mobiele belegeringsgeschut zal de verdediger soortgelijke mobiele vuurmonden bezigen (12 en 15,5 cM. kort), die men overal zonder beddingen kan plaatsen.

In deze omstandigheden is het dus niet noodig, dat de verdediger van te voren zijn werken bewapent; 't is slechts noodig dat de opstelingsplaatsen voor het mobiele geschut gereed zijn om de vuurmonden te ontvangen en dat in den munitie-aanvoer is voorzien. Men volgt de bewegingen van den aanvaller en zoo spoedig men zekerheid heeft omtrent het door hem gekozen aanvalspunt, brengt men de mobiele artillerie in batterij en opent men het vuur, waarbij de bediening door schilden, aan de affuiten bevestigd, tegen het Gkt.vuur wordt beschermd. Daar de aanvaller slechts een beperkte hoeveelheid van dit geschut met bijbehorende munitie met zich voert, kan de verdediger bij dezen strijd het overwicht verkrijgen, vooral wanneer hij de beschikbare fondsen

gebezigd heeft tot aanschaffing van dit mobiele geschut in plaats van geschut in koepels op de verschillende werken.

Kanonnen voor het vuur op groote afstanden acht de Schr. onnoodig, omdat de eerste vestigingen van den vijand, in 't algemeen aan het gezicht onttrokken zullen zijn en omdat men de opstelling van de aanvalsbatterijen eerst zal bemerken bij de opening van het vuur daaruit; daartegen kunnen deze enkele lange kanonnen van de veiligheidsbewapening toch niet veel uitwerken. In plaats van die vuurmonden, die dikwijls onder pantser worden opgesteld, wil de Schr. liever an lere koopen, die geschikt zijn om op een gegeven oogenblik snel op een zelfde punt vereenigd te worden.

Voordat de aanvaller, na het inleidende vuur van het lichte belegeringsgeschut, tot den stormaanval denkt over te gaan, zal hij, terwijl zijn infanterie avanceert, met Gkt.vuur de borstwering voor de verdedigers onhoudbaar maken. Deze kunnen dus eerst op het laatste oogenblik van hunne wapens gebruik maken, als de aanvallende artillerie zwijgt of wel haar banen heeft verlengd, ter wille van de eigen troepen.

Het zou dus zeer nuttig zijn, wanneer de aanvalscolonnes gedurende haar opmarsch beschoten konden worden, hetgeen de Schr. wenscht te doen geschieden, niet uit de koepels der werken, doch door batterijen achter de werken gelegen, die, evenals de aanvaller doet, over de eigen troepen, in dit geval alzoo over de verdedigingswerken, heen vuren. Die batterijen, *ondersteuningsbatterijen* (O. B.) genoemd, worden op ± 2000 M. achter de werken, alzoo moeilijk trefbaar aangelegd en moeten het terrein tot op ± 1000 M. vóór de versterkte positiën bevuren. Zij worden in oorlogstijd aangelegd, omdat anders haar ligging bekend zou zijn; zij worden bewapend met veldgeschut.

Opmerking verdient de volgende door den Schr. hieraan toegevoegde mededeeling omtrent de regeling van het vuur uit die batterijen, nl.: dit vuur zal vrij moeilijk te leiden zijn, maar aangezien de bewegingen van de aanvalscolonnes in de nabijheid der forten plaats hebben op een terrein, dat bij den verdediger volmaakt bekend is, zal het mogelijk zijn reeds in vredestijd dit vuur zoodanig voor te bereiden, dat het een deugdelijke uitwerking verkrijgt.

Op het oogenblik dat de aanvaller zijn Gkt.vuur heeft gestaakt door de nabijheid der stormcolonnes, zullen de verdedigers, tot nu toe veilig in de afwachtingsdekkingen, daaruit te voorschijn treden en de vuurlijn bezetten; zij zullen slechts tegen infanterie te strijden hebben en kunnen op de aanvallers overwicht verkrijgen door middel van licht snelvuurgeschut, eveneens uit de bomvrije ruimten te voorschijn gebracht, waar het in afwachtingsstelling stond.

Daar de versterkte positiën van de hoofdverdedigingslijn een uitgebreid front bezitten en dus de geheele daarvoor bestemde bezetting aldaar geen onderkomen vinden kan, zal slechts een gering getal verdedigers aldaar in afwachtingsdekkingen worden ondergebracht, om de borstweringen tegen een coup de main te beveiligen en tijd te winnen tot

de bezetting uit meer achterwaartsche dekkingen kan zijn opgerukt. Het gebastionneerde front biedt daartoe uitmuntend de gelegenheid aan. De flanken zijn groot genoeg om behalve de grachten ook een deel van het glacis te bestrijken; het zal dus voldoende zijn die flanken te bezetten om den aanvaller te beletten in eersten aanloop de borstwering te bereiken en de achterwaarts gedekte verdedigers zullen dientengevolge tijd hebben om toe te snellen en op het gewilde oogenblik de vuurlijn te bezetten.

De Kolonel DUPOMMIER stelt alzoo het gevechtsorgaan in iedere positie met het oog op den nabijstrijd samen uit:

1. de reeds genoemde ondersteuningsbatterijen (O. B.); en
2. een gebastionneerde omwalling voorwaarts van het reduit, dat daardoor geheel aan het oog van den aanvaller onttrokken wordt.

Deze *beschermingsomwalling* wordt niet stormvrij gemaakt door middel van bekleede escarp- of contrescarptaluds en het is dus aan te nemen, volgens den Schr., dat het den aanvaller gelukt haar voor een oogenblik in bezit te nemen; dan evenwel zal het vuur van het reduit — dat eerst op dat oogenblik in werking komt — hem het verder voortrukken beletten en hem tevens verhinderen zich in de grachten te nestelen en wel door middel van melinietgranaten uit de lichte mortieren, welke op het laatste oogenblik op het reduit uit hun schuilplaatsen worden te voorschijn gehaald.

Ook kunnen de *ondersteuningsbatterijen* tot laatstgemeld doel medewerken.

De gevechtsorganen voor den strijd van verre verkrijgt de Schr. door zij- en eenigszins achterwaarts van het reduit een borstwering aan te leggen en daarachter de artillerie voor den eigenlijken strijd op te stellen. Deze borstwering wordt aan het oog onttrokken door de daarvoor gelegen *beschermingsomwalling*, die zijwaarts nog verlengd wordt door een soort glacis (fig. 2, Pl. III). De geheele frontbreedte van een versterkte positie bedraagt, zooals wij zagen, ± 2000 M.; trekt men voor de breedte van het reduit daar hoogstens 500 M. van af, dan verkrijgt men dus rechts en links van het reduit een strook van ± 750 M., waar de artillerie gedekt kan worden opgesteld.

De Schr. meent dat door de voorgelegen omwalling en het groot flankementsvuur uit het reduit, die artillerie voldoende stormvrij is opgesteld. Voorts is zij geheel aan het oog onttrokken door twee achter elkaar gelegen borstweringen, die het inschieten aan den vijand zeer bemoeilijken, en eindelijk neemt zij een zoo groote frontbreedte in, dat zij verspreid kan worden opgesteld en dus zeker niet kwetsbaarder is dan de artillerie van den aanvaller.

Noodig zijn snelle middelen van vervoer om deze artillerie op het gewilde oogenblik in batterij te brengen. De Schr. geeft voor dit doel de voorkeur aan gewone wegen boven spoorwegen, en verlangt dus een net van gewone wegen, doch tevens een net van spoorbanen, uitsluitend

voor aanvoer van munitie. Hij rekest verder voor het in batterij brengen van de vuurmonden niet op bespanningen, doch wenscht daarvoor automobielen te doen bezigen.

AANVAL VOET VOOR VOET.

De gevechtsorganen blijven voor deze aanvalswijze dezelfde als bij de vorige, alleen moet daarbij nog veldartillerie gevoegd worden, die snel achter de vuurlijn van de beschermingsomwalling in batterij moet kunnen worden gebracht. De Schr. wenscht geen artilleriestrijd van batterij tegen batterij gevoerd te zien, doch stelt zich voor dat de verdediger op een gegeven oogenblik eene groote hoeveelheid van zijn zwaar mobiel geschut in batterij brengt en daarmede de vijandelijke batterijen hevig bevuurt, terwijl tegelijkertijd het veldgeschut de vuurlijn van de beschermingsomwalling heeft bezet en diezelfde batterijen met Gkt.vuur beschiet, waardoor het bedienen van 's vijands vuurmonden onmogelijk wordt. Dat vuur wordt gedurende een vastgestelden tijdsduur volgehouden, waarna de stukken worden teruggetrokken; later wordt deze handeling een of meer keeren herhaald. De Schr. meent, dat daardoor veel uitwerking bij de tegenpartij en weinig gevaar voor verliezen aan personeel en materieel bij de eigen partij wordt verkregen.

Evenals de infanterie en het lichte geschut, bij het afslaan van eenen stormenderhandschen aanval, tot op het laatste oogenblik in de schuilplaatsen blijven, moet ook het mobiele vestinggeschut de afwachtingsstelling eerst verlaten om in batterij te worden gebracht, op het oogenblik dat de aanvalsbatterijen haar vuur openen of daartoe gereed zijn. Dit vuur moet door de overweldigende kracht van de verdedigende artillerie worden uitgedoofd, waarna de stukken weder op veilige plaats worden geborgen.

Ten slotte merkt de Schr. nog op, dat pantserkoepels aan het geschut een langeren duur zouden verzekeren en hij wil gaarne toestemmen, dat het gebruik van die pantseringen goedkooper is dan het telkens vervangen van onbruikbaar geworden geschut op den open wal. Deze beschouwing heeft evenwel, naar zijne meening, slechts waarde voor het front van aanval; alle koepels op de niet aangevallen fronten verteenwoordigen een aanzienlijk onnut kapitaal, zoodat, over het geheel genomen, het gebruik van pantseringen geen geldelijk voordeel zal opleveren.

In het nu volgende Hoofdstuk IV worden enkele *détails van de inrichting* nader aangeduid.

Zoo blijkt ons daaruit, dat het REDUIT een bekleede escarp van 6 à 7 M. hoogte heeft en dat daarbij het gebastioneerde flankement is toegepast, ten einde dit werk absoluut stormvrij te doen zijn. De escarpbekleding vormt met de verharde borstwering een enkel blok beton; deze borstwering is aan 's vijands oog onttrokken of door gebruik te maken van terreingolven of door de voorgelegen beschermingsom-

walling. Het gevolg is, dat de uitwerking van de schoten op de escarp afgegeven door den belegeraar niet kan worden waargenomen, en daar een groot aantal treffers in elkanders nabijheid noodig is om een bres te vormen, zoo kan het zeer lang duren eer men dit succes bereikt, misschien wel zoolang als de duur van een geregeld beleg. Behalve het noodige logies voor de geheele bezetting bevat het reduit de grootflankementskazematten en talrijke dekkingen voor licht geschut — mitrailleurs, kanonnen en mortieren.

De TERUGGETROKKEN BATTERIJEN zijn geplaatst op ± 3 KM. achter de lijn van de versterkte positiën, en daar het den aanvaller, bij het bezigen van welke aanvalswijze ook, moeilijk zal zijn in den aanvang met zijne batterijen dichter dan 2 KM. bij de hoofdverdedigingslijn te komen, zullen die batterijen moeilijk te treffen zijn. Zij worden bewapend met verdragend geschut, bijv. lange kanonnen van 12 en 15,5 cM. en moeten stormvrij gemaakt worden door middel van een bekleede escarp en door toepassing van het gebastionneerde tracé.

De KERNENCEINTE heeft ten doel de stad tegen een coup de main, ondernomen door een troepenafdeeling met weinig artillerie, te beveiligen en om, nadat de hoofdverdedigingslijn zal zijn gevallen, de verdediging nog een wijle te verlengen, met het doel eene eervolle capitulatie te verkrijgen. Eene eenvoudige gebastionneerde omwalling, bestaande uit lange fronten met een bekleede escarp, zal voldoende zijn. Het flankement geschiedt door veldgeschut of door oud-model vestinggeschut, terwijl op de facen en courtines enkele lange vuurmonden zullen worden opgesteld.

De BESCHERMINGSOMWALLING heeft, zooals bekend, het gebastionneerde tracé met fronten van ± 300 M. Het relief is zoo gering als met een goed overzicht over het omgelegen terrein mogelijk is, waarbij tevens moet worden zorg gedragen, dat, wanneer de omwalling zich tegen de lucht afteekent, geen uitstekende punten te zien zijn, die het richten vergemakkelijken of aanwijzingen geven omtrent de inwendige inrichting. De omwalling bestaat uit een aarden borstwering met onbektelede escarp- en contrescarptaluds; daar de gracht dus geen stormvrijheid verleent, zullen uitgebreide versperringen worden toegepast. De flanken, waarop het hier bijzonder aankomt, zijn verhard en de borstwering is daar ter plaatse uit beton samengesteld, waaronder schuilplaatsen zijn aangebracht, die als afwachtingsdekkingen voor de *wachten* van de omwalling dienst doen. In het terreplein tusschen reduit en omwalling zijn schuilplaatsen gebouwd voor de *piketten*, terwijl aan de keelzijde van het reduit gedekte onderkomens beschikbaar zijn voor het *gros* van de bezetting der beschermingsomwalling.

Tijdens het bombardement met mijngranaten zijn de verdedigers alle in de schuilplaatsen, doch als het Gkt.vuur een aanvang neemt, plaatsen de piketten en het gros zich zoo gedekt mogelijk tegen de buitenmuren hunner schuilplaatsen en wachten zóó het oogenblik af, waarop zij de wallen moeten bezetten.

De OPSTELLING VAN HET GESCHUT VOOR DEN ARTILLERIE-STRIJD heeft

plaats op een lange terreinstrook, welke vóór- en achterlangs geflankeerd wordt door het groot-flankementsvuur uit het reduit; verder bevindt zich aan de voorzijde een borstwering en van achteren een door beplantingen gevormde afsluiting. Die beplantingen bestaan uit hoog opgaand hout, waartusschen dicht hakhout, terwijl voorts het indringen daarbinnen wordt bemoeilijkt door ijzerdraad, dat langs den rand van boom tot boom wordt gespannen. Een dergelijke afsluiting kan door het vuur van den aanvaller niet vernield worden. Plant men verder op de voorgelegen borstwering struiken, zoomede op het zich daarvoor bevindende glacis, dan projecteeren die struikenrijen zich tegen elkander en tegen het aangeplante bosch en het inschieten wordt in hooge mate bemoeilijkt. De te ver gaande schoten dringen in het hooge bosch, springen daar en wanneer het hout nu maar dicht genoeg is, worden de geschutbedieningen daardoor tegen de scherfwerking beschermd. Wat de beplantingen betreft, wordt verder nog aanbevolen om de struiken, die de plongées, buitentaluds en glacis bedekken, laag te houden, zoodat zij breed uitgroeien, terwijl, door ze onderling ineen te vlechten, men een hindernis van beteekenis verkrijgt. Wanneer men bovendien in het terreplein achter de vuurlijn vrij dicht bij elkander opgaande boomen plant, dan is het vuur, door de aanvallende artillerie af te geven, moeilijk te regelen en bij een stormaanval missen de tirailleurs der voorste afdeelingen de noodige richtpunten, om de verdedigers te treffen. Dat opgaande hout zal ook de regeling van het vuur des aanvallers op het reduit bemoeilijken.

De ONDERSTEUNINGSBATTERIJEN worden eerst in tijd van oorlog gebouwd op punten, die in tijd van vrede nauwkeurig vastgesteld zijn, en bestaan uit een eenvoudig aardewerk door eene palissadeering gesloten. Het vuur uit deze batterijen wordt geleid van uit een gepantserde waarnemingspost, opgesteld op de beschermingsomwalling.

Aangaande de *bewapening*, die in een volgend Hoofdstuk (V) behandeld wordt, vernemen wij niets nieuws; aantallen vuurmonden, voor de bewapening van de verschillende batterijen bestemd, worden niet meegegeeld, evenmin de kalibers. Alleen vinden wij hier nog herhaald dat, behalve de groot-flankementsvuurmonden, al het geschut ongedekt op den open wal staat.

(Slot volgt).

Voorstellen tot wijziging in de opleiding tot Officier der Genie. (1)

Geachte Redactie!

Vergun mij, dat ik u mijn dank betuig voor de belangstelling, die door u in mijn artikel betreffende de opleiding tot Officier der Genie, geplaatst in de Januari-aflevering van de *Vragen des Tijds*, is betoond, door in de kolommen van uw Tijdschrift (Maart-aflevering) de uitvoerige beschouwing daarover van de hand van den Kapitein C. J. SNIJDERS op te nemen. Met zeer veel waardeering las ik diens zaakrijk betoog en ik kan constateeren, dat ten opzichte van de gebreken, die de tegenwoordige opleiding aankleven, onze meening dezelfde is.

Te dezen opzichte geloof ik, dat het gewenscht is, dat ik mij nog eenigszins nader verklaar.

Ik heb namelijk geenszins bedoeld — en ik geloof ook niet, dat zulks in de bedoeling van den Heer SN. zou liggen — dat de Ingenieurs-opleiding zóó gebrekkig zou zijn, dat dit op den duur van belangrijken invloed op het gehalte onzer Genie-Officieren zou zijn! De leiding van ouderen, van mannen van de practijk, onder wie de jonge militaire Ingenieurs hunne diensten hebben te vervullen; het voortdurend toezicht, waaronder zij arbeiden en waardoor zij hunne leerjaren als Ingenieur veelal onder gunstiger omstandigheden doorbrengen dan vele Civiel-Ingenieurs, die dikwijls geroepen zijn al aanstonds vrijwel zelfstandig op te treden; — die gunstige factoren, gevoegd bij ambitie en lust tot studie, keeren blijkbaar veel ten goede en verminderen aanmerkelijk de nadeelen, die van een gehaaste, min of meer schoolsche opleiding het gevolg zijn.

Ik behoef slechts te wijzen op den goeden naam, dien de Officieren der Genie in de technische wereld bezitten en het veelvuldig overgaan in civiele, beter bezoldigde betrekkingen, om de waarheid van het bovenstaande te staven.

(1) Dit opstel werd ingezonden, onmiddellijk nadat de Kapitein-Ingenieur C. J. SNIJDERS in de Maart-aflevering zijne denkbeelden ontwikkeld had over het boven aangegeven vraagstuk, doch moest blijven liggen, eensdeels door de massa voorhanden copie, anderdeels omdat nog een tweede artikel over de voorstellen van den Kapitein NOORDUYN bij ons was ingekomen en het ons beter voorkwam dat dit het licht zag voordat de Kapitein NOORDUYN wederom aan het woord kwam, omdat het hem mogelijk zou zijn de beide artikelen tegelijk te beantwoorden en wij daardoor aan deze discussie een eind kunnen maken.

REDACTIE.

Intusschen vordert het Rijksbelang, dat ook de jonge Genie-Officieren ten spoedigste goede en zelfstandige diensten kunnen bewijzen en daartoe zijn velen mijns inziens niet in staat. Het komt mij voor, dat daartoe een opleiding op breederen grondslag, zoowel theoretisch als practisch, noodig is, een opleiding, zooals zij aan de P. S. bestaat.

De weg, dien ik aangaf om de vorming tot Ingenieur te verbeteren, wordt door mijn geachten bestrijder afgekeurd, in de eerste plaats, omdat hij tot achteruitgang in de militair-wetenschappelijke en praktische ontwikkeling zou leiden en eveneens wijl hij uit een krijgsluchtelijk oogpunt niet tot het doel zou voeren, nl. het kweken van goede beroepsofficieren.

Wat de militair-wetenschappelijke opleiding aangaat, kan ik niet toegeven, dat zij noodzakelijk tot mindere resultaten zou leiden dan thans aan de M. A. verkregen worden. Het is waar, dat het aantal voordracht-uren in de meeste der daartoe behoorende studievakken zou moeten verminderen, maar dit acht ik niet van overwegende beteekenis. Men moet niet vergeten, dat de leerdag aan de Academie voor de Cadetten der Genie bepaald overladen is en dat het daardoor bijna niet mogelijk is, al het op één dag gehoorde zoodanig te verwerken en in zich op te nemen, dat het tot blijvende kennis wordt omgezet. Een begrijpelijk gevolg daarvan is, dat de grootste inspanning aan *die* vakken gewijd wordt, die het moeilijkst of met het oog op de af te leggen examens van het meeste belang geacht worden, d. w. z. aan de wiskundige en zuiver technische leervakken, terwijl de overige slechts een ondergeschikte plaats bij de studie bekleeden.

Bij den door mij voorgestelden aanvullingscursus worden gedurende slechts 4 uren of minder per dag voordrachten gehouden en zijn voor de verwerking van het gehoorde verscheidene namiddag- en alle avond-uren beschikbaar, die zonder twijfel ook nog tijd voor rust en ontspanning zullen overlaten. Ik meen, dat onder deze omstandigheden wel degelijk verwacht mag worden, dat — nu de aandacht uitsluitend op de militair-technische vakken gevestigd kan zijn — zelfs een kleiner aantal voordrachten hierin tot betere resultaten kan leiden dan een grooter aantal, dat onvoldoende verwerkt wordt. Bovendien zal het bestudeeren van belangrijke vakken, als: *Versterkingskunst en Militaire Bouwkunde, Inundatiewezen van Nederland*, ten deele ook van *Genie-reglementen*, in veel onderdeelen voor den Civiel-Ingenieur minder moeilijkheden opleveren dan voor den gewezen leerling der H. B. S. of der Cadettenschool.

Ook stel ik mij voor, dat in andere vakken, als: *Artillerie-Wetenschap* en *Militaire Aardrijkskunde* nog wel wat overtolligs, dat thans op de programma's van studiën voorkomt, over boord kan geworpen worden.

De Heer Sx. meent verder, dat ik te veel vertrouwen stel in de resultaten der eigen studie van de aspirant Genie-Officieren. Het is mogelijk, doch de vergelijking met de leerlingen der vroegere Applicatieschool en van de 1ste Afdeling der Krijgsschool gaat mijns inziens niet op.

Deze hadden niet geleerd zelfstandig van hunnen tijd gebruik te maken. Pas van de knellende banden der Academie ontslagen, stond bij de meesten het verlangen op den voorgrond zooveel mogelijk van de kort geleden verkregen vrijheid te genieten; hun *Sturm- und Drangperiode* moest nog doorgemaakt worden.

De aspirant Genie-Officieren daarentegen hebben dat tijdperk doorleefd. Juist omdat ze hunnen studententijd achter den rug hebben, stel ik vertrouwen in hun ernst en hun goeden wil om zich in den beschikbaren korten — daarom niet te korten — tijd het ontbrekende eigen te maken en onder goede leiding acht ik dit mogelijk.

Wat de practische opleiding aangaat, geef ik toe, dat er onder de tegenwoordige omstandigheden weinig kans bestaat, dat, anders dan bij hooge uitzondering, een der aspirant Genie-Officieren reeds den graad van milicien-sergeant of -korporaal der genietroepen behaald zal hebben, zoodat men voor de voorbereiding tot die opleiding als regel zal aangewezen zijn op de oefeningen, die het reservekader doormaakt. Deze behoeven echter niet als zonder waarde te worden aangemerkt, en al zijn zij op zichzelf van niet veel beteekenis, wanneer zij gevolgd worden door een driemaandsche of, als het noodig mocht blijken, door een viermaandsche practische opleiding, als door mij wordt bedoeld, dan meen ik, dat die opleiding beter zal zijn dan de tegenwoordige en ook niet achter behoeft te staan bij die, welke volgens de voorstellen van den Heer Sn. de Cadetten der Genie bij een 4-jarig verblijf aan de Academie zouden ontvangen.

Zullen de aspirant Genie-Officieren in dat ééne jaar zich zooveel van den militairen geest kunnen eigen maken, dat zij daarna goede beroeps-officieren kunnen zijn? Ziedaar een vraag, waarop een beslist antwoord in dezen of genen zin moeilijk te geven valt. Doch ook hier vermeen ik, dat veel verwacht mag worden van den gunstigen factor, dat zij hun besluit om den militairen rok te dragen op een tijdstip nemen, dat zij weten wat daaraan vast is, m. a. w. dat zij naast de lusten, ook de plichten en lasten van den militairen stand beter kunnen beoordeelen en daarom van hunne zijde ook in die richting ernstig zullen medewerken. Intusschen moet vooral op dit gebied door den jongen officier, hetzij hij van de eene of van de andere opleidingsinrichting afkomstig is en of hij een langeren of korteren leertijd buiten den troep zal hebben doorgemaakt, nog veel geleerd en ondervonden worden, en ik meen, dat de leiding van den compagniescommandant in deze een onmisbare aanvulling is van elke krijgstucltelijke opvoeding buiten den troep.

Een ander bezwaar tegen het door mij ter sprake gebrachte stelsel, dat de Heer Sn. aanvoert, is het prijsgeven van de zoozeer gewenschte gezamenlijke opleiding van de officieren van alle wapens, zooals zij thans aan de M. A. plaats vindt en waaraan uit een militair oogpunt zulke groote voordeelen verbonden zijn. Ook ik gevoel volkomen het gewicht van dit bezwaar en beschouw het isolement, dat noodzakelijk het ge-

volg van een opleiding langs de P. S. moet zijn, als de grootste schaduwplek daarin. Dat bezwaar zou er ook mij toe brengen de voorkeur aan een 4-jarige opleiding aan de Academie te geven, die — ik geef het gaarne toe — op zichzelf beschouwd in voldoende mate aan de onvolkomenheden in de tegenwoordige opleiding tegemoet zou komen, ware het niet, dat de zooveel hogere opleidingskosten vermoedelijk een struikelblok voor de verwezenlijking dier plannen zullen blijken te zijn.

Doch er is nog iets! De Heer SN. meent terecht, dat het in het belang van den dienst der genie noodzakelijk is, dat de positie van den Genie-Officier worde verbeterd, opdat het korps beter voltallig blijve dan sedert jaren het geval was. Ook bij mij zat — bij het ontwerpen der schets van een gewijzigde opleiding — de onuitgesproken gedachte voor, dat de verbetering dier positie een onafscheidelijk aanhangsel dier voorstellen is en aldus een tweeledig doel bereikt kon worden, zonder dat daarvoor belangrijke offers van 's Rijks schatkist gevergd behoeften te worden.

Wordt de opleiding volgens de denkbeelden van mijn geachten bestrijder verbeterd, dan vrees ik, dat ter wille van de kosten, zeer weinig kans bestaat voor een gelijktijdige verbetering in den anderen zin en zal men nog maar weinig gevorderd zijn op den weg, die naar een gewenschten toestand leidt, nl. dien, waarbij de opleiding aan de eischen van den tegenwoordigen tijd voldoet en de positie van den Genie-Officier tevens zoodanig is geregeld, dat het op groote schaal verlaten van den dienst — zeer ten nadeele van dien dienst — niet meer voorkomt.

Na de samenstelling en inzending van het bovenstaande nam ik — vóór mijn artikel in de M. S. werd opgenomen — kennis van het opstel van H. in het Mei-nummer van dit Tijdschrift en verkreeg ik de gelegenheid naar aanleiding daarvan nog een en ander aan mijn verweerschrift toe te voegen.

Voor vele hoofdzaken, waarin wij het niet eens blijken te zijn, kan ik naar het voorafgaande verwijzen, waarin ik o.a. mijne meening betreffende de mogelijkheid om in den genoemden aanvullingscursus den aspirant-officieren het hun ontbrekende bij te brengen, nader uiteenzette. Terwijl ik zijne zienswijze in het algemeen omtrent het deugdelijke of ondeugdelijke mijner voorstellen eerbiedig, al zijn wij in vele onderdeelen niet eenstemmig; terwijl ik zelfs, zooals ik ook in het bovenstaande schreef, aan een 4-jarigen cursus op den voet, zooals de Heer SNIJDERS aangaf, de voorkeur zou geven, *mits die wijziging in de opleiding gepaard ging met een ruime traktementsverhooging der officieren*, omdat het na te streven doel niet alleen een verbeterde opleiding, maar daarna ook een verbeterde positie moet zijn, zoo blijf ik van meening, dat het een *met* het ander niet te bereiken is op grond van de groote uitgaven, welke daarmede gepaard moeten gaan. De voorstellen, door H. in het slot van zijn artikel geformuleerd, zijn daarom m. i. geen *practische* voorstellen.

Ik zou mij tot het bovenstaande kunnen bepalen, wanneer de inzender alleen op de algemeene strekking van mijne voorstellen critiek had uitgeoefend en daarin zijne meening tegenover de mijne had geplaatst. Evenwel is hij bij het critiseeren tot in kleine details afgedaald, waardoor een indruk van onbetrouwbaarheid der door mij medegedeelde cijfers en van ondoordacht neergeschreven beweringen zoude ontstaan, indien ik daarop niet een beter licht liet schijnen.

Zoo zegt hij aan het slot van blz. 406, dat de door mij gemaakte conclusie, betrekkelijk het onvoldoende der tegenwoordige opleiding, *uitsluitend* berust op de aangevoerde vergelijkingscijfers van het aantal lesuren aan P. S. en M. A. Wie mijn opstel in de *V. d. T.* nauwkeurig las, zal ook andere en belangrijke argumenten voor die meening gevonden hebben. Nadat dit ten onrechte door H. op den voorgrond werd geplaatst, worden de cijfers zelve aangevallen en de door mij voor de M. A. opgegevene met 10 % verhoogd, omdat deze 55 minuten, die van de P. S. 50 minuten zouden bedragen. Onjuist! de lesuren aan de M. A. zijn al sedert eenige jaren officieel voor het meerendeel 50 minuten lang. Wil men zoo hoogst nauwkeurig zijn, dan zouden veeleer in den tweeden door mij gegeven staat, de aantallen lesuren aan de M. A. met 10 % *verminderd* moeten worden, aangezien die van den aanvullingscursus gevoegelijk 55 min. groot kunnen zijn en dan zouden dus de daaruit blijkende verschillen minder groot worden.

„Een aandachtige beschouwing” — van de aldus ten onrechte gewijzigde tabel — „doet ons zien, dat de verschillen niet zoo buitengewoon mogen genoemd worden.” Toch kan ik den inzender verzekeren, dat de zeer competente Civiel-Ingenieurs, leeraren in Bouwkunde, Waterbouwkunde en Mechanica steeds over gebrek aan tijd voor hunne voordrachten klagen, een omstandigheid, die gereedelijk door de bestaande verschillen te verklaren is, al zijn die verschilcijfers dan niet „buitengewoon”.

In de eerste alinea van blz. 408 wordt het verschil in tijd bij het onderwijs in bouw- en waterbouwkunde „volkomen verklaard”. De inzender zal toch niet willen beweren, dat zijne verklaring in eenig opzicht steekhoudend is wat het leervak *Bouwkunde* aangaat, terwijl de daar opgenoemde reden m. i. al evenmin voldoende is om het verschil van 50 uren, d. i. bijna $\frac{1}{7}$ van het geheel, ten opzichte van *Waterbouwkunde* te verklaren.

Wat de teeken oefeningen aangaat — die door den inzender voor de M. A. voldoende schijnen geacht te worden — beroept hij er zich op, dat niet alle studenten van het beschikbaar aantal teekenuren met voorlichting gebruik maken. Dit argument had ook voor alle vakken gebezigd kunnen worden, maar dan dient ook de vraag gesteld te worden, hoeveel jaren die weinig studeerenden voor hunne opleiding noodig hebben? H. geeft daarop zelf het antwoord op blz. 411.

Ook omtrent de lesuren in *Toegepaste Natuurkunde* bestaat misverstand. Ik heb de uren gedurende welke daarin aan P. S. en M. A.

onderwijs wordt gegeven tegenover elkander gesteld, en terwijl nu de beschikbare tijd aan de M. A. slechts toelaat een enkel onderdeel daarvan te behandelen: de electrotechniek — 32 uren theoretisch en 8 of 10 uren practisch (meten van weerstanden) —, zoo blijkt daaruit, dat voor de andere onderdeelen, die toch ook hun belang voor den aanstaanden ingenieur hebben, geen tijd beschikbaar is, zoodat ik niet inzie, waarom door mij „een slechte maatstaf” zou zijn aangelegd voor de vergelijking van het onderwijs in *Toegepaste Natuurkunde*. Tevens wordt aangehaald, dat ik niet vermeldde, dat bovendien aan de P. S. een afzonderlijken cursus in *Electrotechniek* wordt gegeven voor de werktuigkundige studenten. Waartoe zou dat dienen? Ik vergeleek de opleiding der Cadetten met die der aanstaande Civiel-Ingenieurs en natuurlijk niet met hen, die specialiteiten in een of ander onderdeel der Ingenieurs- of Architectenwetenschap wenschen te worden.

Voor *Kennis van Werktuigen* wordt ook door H. uitbreiding der studie aan de M. A. noodig geacht; dat het te Delft voor de C.-I. gevolgde programma niet zou voldoen aan de behoeften der G.-O. doet weinig ter zake af.

Wat de détailcritiek op den door mij voorgestelden aanvullingscursus betreft, het volgende:

Het wordt uit een hygiënisch oogpunt voor de adspirant-officieren niet doelmatig en voor de onderwijzers „onmogelijk” geacht, om dien cursus van 1 Sept. tot 31 Aug. te doen duren, terwijl t. a. p. wordt gezegd, dat de theoretische cursus er geheel op ingericht is om „voortdurend met volle kracht door te stoomen”. Mij dunkt, dat noch van het een noch van het ander sprake kan zijn, wanneer gedurende 9 maanden van het jaar 4 uren per dag les wordt gegeven, met 2 uren practische oefeningen op 2 middagen van de week en 1 uur paardrijden of inspectie op 3 andere middagen, terwijl de leeraren van het theoretische gedeelte van den cursus geen bemoeienis hebben met het practisch gedeelte daarvan gedurende de 3 maanden, dat de adspiranten bij de compagnieën worden ingedeeld.

Vervolgens worden de cijfers van den tweeden vergelijkingsstaat aangevallen en wordt uitgerekend, dat juist het benoodigde aantal les-uren beschikbaar is. Dit komt mij nog al bevredigend voor, doch ik heb inderdaad een drietal militaire en christelijke feestdagen niet in rekening gebracht. Een fout! doch ik kan den inzender verzekeren, dat van de cijfers in de daarnevens gestelde kolom, die de lesuren aan de M. A. aangeven, nog heel wat meer dan een drietal dagen moet worden afgetrokken wegens de genoemde feestdagen en het niet doorgaan der lessen om verschillende andere redenen, die bij den aanvullingscursus niet zouden behoeven te gelden. H zegt: „er mag zelfs geen dag voor ziekten, feesten, het bijwonen van belangrijke oefeningen of iets dergelijks afvallen”. Voor ziekte en feesten (?) valt moeilijk een factor in te schakelen. Dit is bij regeling van programma's van lesuren ook niet

gebruikelijk. Wat het bijwonen van belangrijke oefeningen aangaat, verwijs ik naar blz. 37 van het desbetreffende nummer der *V. d. T.*

Verder worden luitenants ongeschikte personen genoemd om aan Ingenieurs les te geven in Versterkingskunst, Militaire Bouwkunde, Inundatiewerken, Aanval en Verdediging van Vestingen, Belegerings- en Tactische Oefeningen op de Kaart en den Geniedienst, omdat zij den ruimen blik en de noodige ervaring zouden missen, die bij deze toegepaste wetenschappen worden geëischt. Eilieve! het zal 'm toch wel niet in die derde ster zitten, die in het eene tijdvak zooveel spoediger verkregen wordt dan in het andere, maar wel in de oordeelkundige keuze van den *persoon!*

Is de Directeur der Scholen bij het K. G. te veel belast om zelf ook les te kunnen geven, dan zouden de betrokken 13 à 14 lesuren per week over 2 Luitenants der Genie verdeeld, of wel 1 Luitenant daarvoor aangewezen moeten worden, die geen andere diensten te verrichten heeft, en dan worden de kosten voor het leeraarspersoneel wel verhoogd (namelijk met *f* 300, respectievelijk *f* 2200 — gerekend op verhoogd tractement), doch een verhooging daarvan tot *f* 7880, zooals H. onvermijdelijk acht, is volkomen onnoodig. Ik zou te veel plaatsruimte in dit Tijdschrift in beslag nemen, wanneer ik zijne kostenberekening verder naging, doch ik durf gerust verklaren, dat zij zeer overdreven is. Men denke slechts aan dien C.-I., die aan de M. A. behouden zou moeten blijven voor 2 of 3 lesuren per week in Landmeten en Waterpassen voor de cadets der Inf. en der Cav., die thans van dien C.-I. onderwijs ontvangen; aan den Kapitein der Genie, Hoofd van Onderwijs, die aldaar niet gemist zou kunnen worden, om de leiding van het onderwijs in Pionier- en Versterkingskunst en Landmeten en Waterpassen aan de Cadetten der Inf., der Cav. en der Artillerie in handen te houden.

Verder vermeldt de inzender op blz. 413, dat het tijdperk van 3 maanden der indeeling bij de compagnieën vermoedelijk wel tot 8 weken zal moeten worden ingekrompen. Waarom? Zulk een invloed kunnen toch de drie bovenvermelde militaire en christelijke feestdagen niet hebben? Worden de door mij uitgetrokken 2 weken verlof in den loop van het cursusjaar niet voldoende geacht, dan kunnen nog twee weken, desnoods eene maand verlof worden gegeven *na* den practischen cursus. Ook thans volgt bij de opleiding aan de M. A. de practische cursus onmiddellijk op den theoretischen en eerst daarna het verlof.

Ik zal hiermede volstaan en vertrouw, dat de aandachtige lezer veel van H.'s critiek thans op de juiste waarde zal schatten.

P. C. J. NOORDUIJN.

De approviandeering van de Stelling van Amsterdam.

Het vraagstuk van de approviandeering der Stelling van Amsterdam is reeds sedert jaren in onderzoek. Tot in détails is nagegaan, wat voor de approviandeering zou noodig zijn en op welke wijze het benoodigde op een gegeven oogenblik ware te verkrijgen.

Het drinkwater buiten beschouwing latende, zijn de artikelen waaraan de grootste behoefte bestaat en waarvan de volledige aanschaffing van het benoodigde, bij een onverwacht opkomenden oorlog, wellicht het meeste bezwaar zou opleveren: graan en steenkolen.

Het ware wenschelijk, indien van die artikelen steeds een groot deel van den benoodigden voorraad in de Stelling kon worden opgelegd, maar eensdeels zouden hiervoor belangrijke uitgaven noodig zijn, anderdeels zou, bij niet regelmatig verbruik, de hoedanigheid van de granen, bij langdurige bewaring, sterk verminderen.

Door den ondergeteekende is, voor eenigen tijd, van den Commandant der Stelling van Amsterdam, een rapport ontvangen betreffende de maatregelen, waardoor aan laatstvermeld bezwaar ware tegemoet te komen, indien tot de oplegging, binnen de Stelling, van groote hoeveelheden graan werd besloten.

In hetzelfde rapport zijn voorstellen opgenomen, strekkende om, door gebruik te maken van de omstandigheid, dat de artillerie-inrichtingen weldra, voor het grootste gedeelte, naar het terrein bij de Hembrug, binnen de Stelling, zullen zijn overgebracht, eene oplossing van het brandstoffenvraagstuk mogelijk te maken.

De ten aanzien van de granen en van de brandstoffen gedane voorstellen zijn thans bij den ondergeteekende in overweging. *)

Blijken geen overwegende bezwaren te bestaan tegen de uitvoering van de, met opzicht tot de aanschaffing en oplegging van brandstoffen gedane voorstellen, dan schijnt — ook in verband met den voorraad steenkolen dien de Spoorwegmaatschappijen, op grond van art. 51 van de overeenkomst, bekrachtigd bij de wet van 22 Juli 1890 (Staatsblad

*) Indien de ons verstrekte inlichtingen juist zijn betroffen deze voorstellen (afkomstig van den Generaal-Majoor ROOSEBOOM) o.a. het aanschaffen van eene belangrijke partij graan, om deze reeds in vreedstijd te Amsterdam op te leggen, en ging de Minister van Oorlog op dit voorstel niet in, omdat hij zijne Oorlogsbegrooting laag wenschte te houden.

n°. 134) steeds in voorraad moeten hebben — de beschikking over eene voldoende hoeveelheid brandstoffen genoegzaam verzekerd.

Hetgeen, behalve granen en brandstoffen, verder noodig zal zijn, zal bij de approviandeering der Stelling aangekocht moeten worden.

Ten einde nu, in vreedstijd, steeds beter op de hoogte te blijven van de voorhanden voorraden van de verschillende benooidigde artikelen, van de plaatsen waar het ontbrekende, buiten de Stelling, het beste ware te verkrijgen, alsmede van de personen die, op een gegeven oogenblik, het beste met de aanschaffing zouden zijn te belasten, zijn door den ondergeteekende reeds voorbereidende stappen gedaan, tot het in het leven roepen van eene bij Koninklijk Besluit te benoemen „Permanente Commissie voor de Approviandeering van de Stelling van Amsterdam”.

Deze commissie zou den Stellingcommandant moeten voorlichten omtrent veel van hetgeen hij, voor de uitvoering van zijne taak, op een gegeven oogenblik, zou noodig hebben te weten.

Uit den aard der zaak kan niet met volledige zekerheid worden gezegd, dat alles, wat in oorlogstijd voor de volledige approviandeering der Stelling van Amsterdam gewenscht zou worden, ook werkelijk tot in de geringste bijzonderheden aanwezig zal zijn, daar de approviandeering van eene zoodanige stelling altijd eene zeer omvangrijke taak blijft. Intusschen is de zaak voldoende voorbereid, om — als de hiervoren genoemde maatregelen zijn genomen en de Regeering niet draaft op het juiste oogenblik de machtiging tot het verrichten der approviandeering te geven — met vertrouwen de toekomst in dit opzicht tegemoet te gaan.

Vorenstaande geruststellende mededeelingen van den Minister van Oorlog, ELAND, welke voorkomen in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag betreffende de Begrooting van uitgaven voor het Vestingstelsel, dienst 1899, kwamen ons in het geheugen bij het bestudeeren van den, in April II., door den Heer MAX SALBERG te *Middelburg*, gerichtten open brief aan den Heer Mr. L. LUCASSE, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

En daar ons gebleken is, dat de Heer SALBERG, ten aanzien van de approviandeering van de Stelling van Amsterdam, wat de belangrijkste artikelen (*graan* en *meel*) betreft, tot eene veel minder geruststellende conclusie komt, wil het ons gewenscht toeschijnen bedoelden open brief kortelijk aan te kondigen.

Daardoor zal tevens het voordeel worden verkregen, dat de inhoud van dien brief meer algemeen bekend wordt. Het daarin behandelde belangrijke onderwerp verdient dit alleszins.

De Heer SALBERG vangt aan met te betoogen, dat het hoofdzaak is, dat het land te allen tijde goed geapproviandeerd zij, om niet bij plot-

selling evenementen, bij gemis van hare gewone toevoerlijnen, door den honger gedwongen te worden, zijne onafhankelijkheid prijs te geven. Duitschland en Frankrijk, beiden, begunstigen door hunne hooge invoer-rechten op granen en meel, eigen cultuur en industrie. Beide landen willen zich zooveel mogelijk onafhankelijk maken van een eventueelen zeetoevoer en zelfstandig volk en leger voor korteren of langeren tijd kunnen voorzien.

Frankrijk heeft zoo het schijnt dat doel geheel bereikt; Duitschland is op den goeden weg om er te komen. Intusschen is Duitschland in geval van nood toch onafhankelijk van de zee, kunnende het binnenlands, zoowel te water als te land, van Rusland, Servië, Rumenië, Turkije en Hongarije, zonder hinder betrekken wat noodig is.

Beide landen *decreteeren*, zoodra hunne politiek eene geheele of gedeeltelijke *mobilisatie* der legers voorschrijft, met de *mobiëlverklaring* der armee het daarmede hand aan hand gaande verbod van *Uit-* en *Doorvoer* van granen, meel en peulvruchten.

Het *verbod van doorvoer* geschiedt om den vijand den *indirecten toevoer* te beletten. Een oorlog der groote mogendheden zal de zeevaart *onmiddellijk* tot stilstand brengen.

Zoo Nederland zelf *niet* gedwongen wordt te mobiliseeren en geheel neutraal uit het spel blijft, zal Nederland, wirthschaftlich, meer te lijden hebben, dan b.v. Duitschland of Frankrijk; zelfs meer dan Engeland. In Duitschland en Frankrijk bestaat een behoorlijke voorraad tarwe. In Nederland is de cultuur van tarwe, door het verbouwen van enorme hoeveelheden suikerbieten en ook van fijne zaden, die den landbouwers meer voordeel bieden dan tarwe, tot een *minimum* gedaald.

De eigen tarwe-oogst zal onze bevolking geen *zes weken* kunnen voeden en, zoo het nog mogelijk is, dan mag de vraag worden gesteld: „tot welken prijs?”

Om te bewijzen hoe gering de verbouwing van tarwe in ons land nog is, kan dienen dat de beroemde Wilhelminapolder bij Goes van een oppervlakte van 1400 H.A. bouwland enkel 138 H.A., zegge *Honderd acht en dertig Hectaren* met tarwe bebouwd heeft. Kleine landbouwers zullen in verhouding nog minder tarwe cultiveeren.

Engeland heeft in zijne koloniën: Australië, Nieuw-Zeeland, Canada en Indië, groote hoeveelheden tarwe. Van Californië is *steeds* een groote vloot schepen onderweg naar de kust van Engeland, voor orders met reusachtige hoeveelheden. Aannemende dat van deze ladingen verschillende door het Continent gekocht en *direct* naar Antwerpen, Rotterdam, Hamburg of Duinkerken en Havre gedirigeerd waren, dan zal toch geen kapitein in tijd van oorlog anders kunnen handelen, dan zijn koers naar de Engelsche kust te zetten en daar te verblijven. Nood breekt wetten! Engeland zal over deze ladingen beschikken en met eventueele continentale eigenaars later langs rechterlijken weg reguleeren.

Hoe staat het nu in *Nederland*? Hoe, vraagt de Heer S. zich af,

staat het alleen zelfs met de Stelling van Amsterdam, eene bevolking van circa één millioen insluitende?

Voorraden van tarwe en meel bestaan niet meer. De enkele graanhandelaren in Nederland hebben opgehouden regelmatig te importeeren, terwijl de weinige meelfabrieken, gedwongen door de doodende concurrentie van buitenlandsch meel, — dat à tort et à travers, door *Agenten* direct in de consumptie gebracht wordt — geen belang meer hebben, dan om z. t. z. mondjesmaat te importeeren.

Hunne industrie is schaars voorzien. Zij kunnen hunne capaciteit van werkkracht niet benuttigen en moeten hunne fabrieken dikwijls halve of geheele dagen in de week laten stilstaan, daar hare producten niet regelmatig worden afgenomen en de prijs van het meel zich in Nederland niet meer richt naar de wereld-tarweprijzen, neen, *geheel alleen*, naar de prijzen van het meel, dat Amerika, Frankrijk, België, Duitschland *over* hebben en tot *elken* prijs in Nederland afzetten. Daardoor wil niemand meer tarwe houden, maar ook niemand, zelfs niet tot de billijkste prijzen, meel opslaan. Daarom bestaan in Nederland geen noemenswaardige voorraden van tarwe of meel, die *vrij zijn*. Men heeft alleen belang bij koopen en verkoopen voor de aller directste consumptie.

De brieveschrijver geloof niet, dat de Nederlandsche Regeering zich ooit vergewist heeft, hoe deze economische toestand, bij plotseling opkomend gevaar, tot een beteren te brengen is.

Het is noodig zich nauwkeurig op de hoogte te stellen van dezen toestand en het is *onmogelijk* hier te lande tot voorraden te geraken, zoolang niet een klein Inkomend Recht op meel het risico dekt en de meelprijzen hier te lande tot de wereldmarktprijzen van tarwe in *pariteit* herstelt. Zoolang dat niet gebeurt zal Nederland geen middel vinden om de Stelling van Amsterdam te approviandeeren; gezwegen nog van de elf provinciën, die in geval van gevaar van het Continent geen toevoer krijgen.

De *Duitsche* Regeering houdt zich nauwkeurig op de hoogte van de voorraden aan tarwe en meel, die zich op het Continent in handen van groote handelaren en meelfabrieken bevinden en verwacht worden en waarover zij op een gegeven oogenblik kan beschikken. Onder voorbehoud van eventueele goedkeuring door de Nederlandsche Regeering, zoo het geval zich zoude voordoen, staat de firma KAKEBEEK te Middelburg in betrekking tot de *Duitsche* Regeering en geeft haar *elken eersten* van de maand een opgaaf van wat zij aan tarwe en meel bezit of in koop heeft. Dit dagteekent reeds van 1890.

Daaraan wordt zoo sterk de hand gehouden, dat als die opgaaf wel eens eenige vertraging ondervindt, de *Duitsche* Consul te Vlissingen, op aandrang van het Berlijnsche ministerie, zulks reclameert.

En hoe *Frankrijk* de voorraden van het Continent controleert moge dienen, dat tijdens den Amerikaansch-Spaanschen oorlog in 1898 het Fransche Gouvernement zich voor de approviandeering zijner koloniën in West-Indië *niet* aan de Fransche markt durfde te wenden en voor

onmiddellijke behoefte een groote partij meel (6000 zakken) te *Middelburg* kocht. En zóó *dringend* was die behoefte, dat de 's Maandags telegrafisch gekochte partij — ná Dinsdag door den Franschen Consul uit Antwerpen persoonlijk te Middelburg geagreëerd te zijn — reeds Donderdag moest verscheept worden.

Een en ander brengt aan het licht welke groote belangen de Regeeringen hebben in politieke tijden bij eene bloeiende meel-industrie en eenen grooten graanhandel.

De *Belgische* Regeering heeft al vóór 5 jaar, om de destijds reeds groote toevoeren van *Fransch* en *Amerikaansch* meel te beletten, een *Inkomend Recht* van fr. 2.— per 100 Kilo meel geheven. Daardoor staat de Antwerpsche graanhandel, ofschoon nu en dan onder den invloed van conjuncturen, toch *heden nog* op eene *grootte* hoogte, en is deze *zeker*, naast Liverpool, wel de belangrijkste van geheel Europa.

Antwerpsche transactiën over Nederland naar Duitschland en Zwitserland, vormen een belangrijk gedeelte van hetgeen te Rotterdam arriveert en die Antwerpener-Rotterdamsche transitohandel is van meer beteekenis dan de *geheele* Nederlandsche *Import- of Transitohandel* der graanbranche te Rotterdam.

Antwerpsche graanhuizen, *grootte* firma's hebben zetels, gedeeltelijk in *Argentinië* en *Rumenië* en beheerschen den wereldhandel uit deze zoo belangrijke graanexportlanden.

Sinds in België een *Inkomend Recht* van fr. 2.— per 100 Kilo meel bestaat, is de meelfabrikatie aldaar zeer toegenomen. Meest nieuw gemonteerd en automatisch ingericht, werkt zij zeer goedkoop, omdat zij (de meelfabrieken) volop werk hebben om dag en nacht door te malen, en voorziet zij het gansche land van zeer goed meel tot *billijke* prijzen.

Ook in Nederland verkoopen de Belgische meelfabrieken belangrijke hoeveelheden van haar fabrikaat. Zonder buitenlandsche concurrentie in hun eigèn land zijnde, zenden zij hunne *overproductie* als meel, *extra* voor Nederland samengesteld en van *mindere waarde* dan het Nederlandsche meel, naar Holland. Hoewel zij daaraan niets dan het maalloon verdienen, ondoen zij zich daardoor van het „te veel”, hetgeen dan in hun land niet kan drukken.

Dit meel, van *minder* waarde als het is, wordt betrekkelijk goedkooper dan het Nederlandsche meel verkocht en omdat het gebruikt wordt ter melangeering met Fransch en Amerikaansch meel, waardoor het 't nog noodzakelijke inlandsche fabrikaat vervangt, doet het juist ook den Nederlandschen meelfabrikant de *hevigste* concurrentie aan.

Het aantal Nederlandsche meelfabrieken is *geslonken* tot op 26 molens met eene gezamenlijke capaciteit van 980,000 Kilo's tarwe per 24 uren, tegen eene bevolking van circa 5.200.000 zielen. Daarentegen is de Belgische meelfabrikatie *gestegen* op 156 fabrieken met eene capaciteit van 4.379.000 Kilo's tarwe per 24 uren te vermalen tot meel, voor eene bevolking van circa 6.600.000 zielen.

De hier geschetste toestand toont aan dat de Nederlandsche (meel)-

industrie, de meest natuurlijke industrie die een land kan en moet hebben, door den *eenzijdigen* vrijhandel, d.w.z. de *vrijhandel*, die den *buitenlander* in Nederland *monopoliseert*, ten ondergang is gedoemd, en dat, waar 100 fabrieken (klein en groot) nuttig konden werken om in de eigen behoefte van Nederland te voorzien, de overgebleven 26 fabrieken nog *kwijnen*, *vergeefs* trachtende voor hun fabrikaat met eene geringe winst afzet te vinden.

De vroeger zoo belangrijke buitenlandsche tarwe- en roggehandel, zoowel te Amsterdam als te Rotterdam, is reeds *dood*, terwijl Groningen, tot voor korten tijd zijne behoefte aan buitenlandsche granen via Amsterdam of Rotterdam betreffende, zich nu naar *Emden* gewend heeft, welke plaats voordeelijker gelegen is.

De bij uitstek gunstige geografische ligging van Nederland wordt alzoo door het buitenland *geparaliseerd*, en het ontbreekt er nog slechts aan, dat Duitschland *differentieele rechten* gaat heffen van goederen, die over Nederland Duitschland binnenkomen, of wel door Nederlandsche schepen daarheen vervoerd worden.

Het aanbod van buitenlandsch meel in Nederland is zoo *overweldigend*, dat de inlandsche fabrikant zich door den inlandschen kooper, prijs en conditiën moet laten dicteeren, wil hij blijven leveren.

Als *curiositeit* zij nog vermeld, dat een Rotterdamsche agenturen-firma op hare briefhoofden vermeldt, dat zij 35 groote buitenlandsche molens vertegenwoordigt!

Deze toestand is ongezond en zal tengevolge hebben, dat *alle* nog overblijvende fabrieken, op den duur hunne vuren zullen moeten dooven en rustig toezien, hoe hun kapitaal vernietigd en hun bestaan geruïneerd wordt door de leugen van de leuze: „*geen duur brood en vrijhandel*”, het *alleen* aan de buitenlanders overlatende Nederland van broodmeel te voorzien.

Het is niet te becijferen, hoe groot de *ramp* zal zijn, die daardoor Nederland moet treffen, zoodra politieke evenementen over ons komen en onze meelindustrie alsdan vernietigd is. Wat dan Amerika, Frankrijk, Duitschland en België, voor het geval zij ons *kunnen* helpen, zich zullen laten betalen voor onze *afhankelijkheid* van hun brood, moet ons de toekomst leeren. Tot heden is het nog niet voorgekomen dat een cultuurvolk van beteekenis, als het Nederlandsche, in zoo'n afhankelijken toestand van het buitenland is gekomen.

Alle Europeesche Staten, uitgezonderd Engeland, hebben getoond, door het heffen van Inkomende Rechten, een open oog te hebben voor het welzijn van eigen industrie en de behoeften van het land.

Laten wij hopen, dat *vóór* het gevaar aanbreekt, nieuwe wetten bij ons zullen aangenomen zijn, waardoor ons volk zich *vrij* weet van buitenlandsche broodvoeding.

Wie niet, evenals ik, zoo eindigt de Heer S., dagelijks te denken heeft over de approviandeering van circa *een zeventiende gedeelte* van het Nederlandsche Volk — zijnde de capaciteit der fabriek mijner firma,

heeft niet die zorgen en dien blik in de toekomst en daarom ook niet die wetenschap, welke noodig is om den beschreven toestand, zooals die zich in werkelijkheid openbaart, te kunnen karakteriseeren.

Bij het voormelde zullen we het laten om niet te uitvoerig te worden.

Daargelaten de vraag of invoerrecht op meel voor ons land in het algemeen wenschelijk moet worden geacht, komt ons de onderwerpelijke aangelegenheid, nl. wat betreft het in oorlogstijd voorzien van de bevolking van het noodige graan en meel — *uit een militair oogpunt* van het hoogste belang voor.

Het schijnt ons de plicht der Regeering het in den open brief behandelde vraagstuk ernstig onder de oogen te zien en, indien dit noodig mocht blijken, intijds de vereischte maatregelen te nemen.

Eenige opmerkingen over het gebruik van lange kanonnen van groot kaliber in den Vestingoorlog.

Zooals bekend is, zijn of worden, bij ons te lande, de lange kanonnen van groot kaliber opgesteld als volgt:

de kanonnen van 15 cM. L/24 op de voorfronten der permanente werken, in den regel op den open wal;

de lange stalen en bronzen kanonnen van 12 cM. gedeeltelijk eveneens op den open wal op de voorfronten der permanente werken en gedeeltelijk in tusschenbatterijen, in, of op eenigen afstand (\pm 200 M. en minder) achter, de hoofdverdedigingslijn.

Tot voor betrekkelijk korten tijd (einde 1895) bestond omtrent het gebruik van deze vuurmonden geen enkele officieele aanwijzing.

In het laatst van evengenoemd jaar kwam de „Leidraad voor de „voorbereiding en het voeren van de verdediging der Nieuwe Holland-sche Waterlinie” ¹⁾ eenig licht in deze kwestie brengen, terwijl eindelijk het, in het begin van dit jaar (1900) uitgekomen, „Ontwerp-Voorschrift „voor den dienst van de artillerie in het groepsverband” ²⁾ eenige mededeelingen betreffende dit vraagstuk bevat.

Het is mij echter, ook na het verschijnen van bovengenoemde werkjes, herhaaldelijk gebleken, dat er bij de officieren van de vestingartillerie nog altijd zeer uiteenlopende meeningen bestaan omtrent het gebruik van lange kanonnen van groot kaliber bij het begin van den strijd om het bezit van eene permanent versterkte linie.

Dat deze vuurmonden zullen moeten medewerken om een aanvaller af te wijzen, die reeds dadelijk, in eersten aanloop, steunende op zijn groote numerieke overmacht, stormende binnen de linie tracht te dringen, wordt natuurlijk door niemand ontkend, doch omtrent een andere taak, voor dit geschut weggelegd, namelijk het brengen van vuur op groote afstanden, heerscht, over het algemeen, groot verschil van opvatting.

Sommigen — en hun aantal is waarlijk niet gering — vermeenen, dat men dit vuur nimmer moet afgeven, zonder voldoende aanwijzing, dat op de te beschieten punten werkelijk iets (personeel of materieel) te treffen valt; — anders handelen houden zij voor munitieverspilling.

Anderen verklaren, dat zij van dit vuur weinig of geen nut verwachten en er alleen toe overgaan, omdat de vuurmonden, geplaatst op den

¹⁾ Deze leidraad is niet bestemd voor openbaarmaking of voor behandeling in het openbaar.

²⁾ Blz. 14, Punt 30.

open wal van de voorfronten der permanente werken, nu eenmaal zóó kwetsbaar zijn, dat zij later toch niet meer gebruikt kunnen worden. De vuurmonden, in tusschenbatterijen opgesteld, worden dan door hen van dit vuur uitgesloten.

Weder anderen willen wel kantonnementsplaatsen, parken en uitgebreide ontladplaatsen beschieten, doch zijn tegenstanders van het onder vuur nemen van naderingswegen, tenzij zich daarop doelen bevinden, waarop direct kan worden gericht.

Enz., enz., enz.

Een gevolg van een en ander is, dat er, b.v. bij oefeningen in den vestingoorlog op de kaart, bij de toepassing van dit vuur, veelal een streven voorzit om, door allerlei fraaie omschrijvingen en toelichtingen, tal van slagen om den arm te houden en men aldus, daar waar eenvoud juist zoo hoogst gewenscht is, komt tot een gekunstelde vuurregeling en tot een, m. i. verkeerd, gebruik van het hier bedoelde geschut.

Het is daarom, dat het mij niet ondienstig toescheen, het vraagstuk betreffende het vuur op groote afstanden uit de bovengenoemde vuurmonden eens nader te bespreken.

Naar mijne meening valt hieromtrent het volgende op te merken:

Bij het vuur op groote afstanden, in den aanvang van den strijd om het bezit eener permanent versterkte linie, door den verdediger uit lange kanonnen van groot kaliber, af te geven, moet men bepaaldelijk twee soorten onderscheiden, en wel:

- a. dat op uitgebreide kantonnementsplaatsen, op parken, waar groote hoeveelheden materieel zijn of worden bijeengebracht, en op spoorwegemplacements (ontladplaatsen), gelegen aan spoorwegen van voor den vijand, gunstige richting;
- b. dat op de wegen, welke, van 's vijands zijde, naar de linie voeren (naderingswegen).

Het vuur onder a bedoeld, kan en moet worden afgegeven tot op de grootste afstanden, welke men bereiken kan. ¹⁾

Het heeft zeer beslist tot doel personeel des vijands buiten gevecht te stellen, hem de gewenschte rust in het kantonnement te ontzeggen en zijn materieel te vernielen.

De vuurregeling en de daaruit voortvloeiende schietopdrachten (c. q. vuurbevelen) voor de uitvoering van dit vuur, kunnen, door den groepscommandant, eerst worden opgemaakt en uitgereikt, nadat deze voldoende is ingelicht omtrent 's vijands handelingen. ²⁾

¹⁾ Voor het kanon van 15 cM. L/24 8500 M. en voor de lange stalen en bronzen kanonnen van 12 cM. 6500 M.

²⁾ Bij het ontwerpen van zulk eene vuurregeling wordt nogal eens over het hoofd gezien, dat de schootsvelden boven de 7000 M. slechts ongeveer de halve uitgebreidheid hebben van die beneden dien afstand (47° in plaats van 87°), waardoor dan doelen worden aangegeven, welke, uit de aangewezen batterijen, niet kunnen worden bereikt.

Het is natuurlijk streng af te keuren om eenige bebouwde plaats, waar de aanvaller troepen zou kunnen onderbrengen, of eenig spoorweg-emplacement, waar hij troepen of materieel zou kunnen uitladen, onder vuur te nemen, zonder voldoende zekerheid, dat de aanvaller zich werkelijk ter plaatse ophoudt.

Men bevindt zich in het eigen land en het gaat dus niet aan om, zonder dringende noodzakelijkheid, de eigendommen van medeburgers moedwillig te vernielen of te beschadigen.

Het beschieten van parken kan, uit den aard der zaak, eerst plaats hebben na het bekomen van voldoende inlichtingen.

De gegevens, waarop de groepscommandant de hier bedoelde vuurregeling zal baseeren, moet hij zich trachten te verschaffen door het inrichten van een goeden kondschapsdienst.

Verstandhouding met bewoners van het voorgelegen terrein staat hierbij op den voorgrond.

Dikwijls zullen ook goede uitkomsten verkregen kunnen worden door waarneming van hooge punten af, bij gebruik van kijkers van groot vermogen.

Waar de afstand het toelaat, moeten zowel *de* granaatkartetsen als granaten gebezigd worden; daar echter de granaatkartets niet op afstanden grooter dan 5500 M. kan worden gebracht, zal men veelal uitsluitend met granaten moeten schieten, hetgeen, met het oog op de geringe hoeveelheid van deze projectielen per vuurmond uitgetrokken, niet zonder bezwaar is.

Het is, m. i., zeer te betreuren, dat men, voor dit vuur, niet beschikt over een brisantgranaat, geheel met de eene of andere brisantstof gevuld, waarvan de uitwerking zich over een groote uitgestrektheid zou doen gevoelen.

Dat men, zooals trouwens in het „Voorschrift op het Schieten” (§ 87) wordt aangegeven, het vuur moet verdeelen, zoodanig, dat het doel waarschijnlijk geheel onder vuur ligt, spreekt wel vanzelf; ik vermeen echter te moeten betwijfelen of men het, mede in deze paragraaf gestelde, voorschrift, om zich bij dit vuur in te schieten, in den regel wel zal kunnen toepassen.

Het hierboven onder *b* genoemde vuur draagt een geheel ander karakter.

Dit vuur wordt door den verdediger afgegeven met de wetenschap, dat het, hoogst waarschijnlijk, geen enkelen vijand buiten gevecht zal stellen en geen enkel stuk materieel zal beschadigen.

Het doel is uitsluitend te trachten den vijand er toe te brengen zijn insluitingslinie en dus zijn daarachter aan te leggen batterijen, op zoodanigen afstand van het aan te vallen front in te richten en te bouwen, dat daaruit geen beslissende uitwerking op de hoofdverdedigingslijn kan worden verkregen.

De groepscommandant moet zich, vóórdat de aanvaller voor de linie

is verschenen, eigenlijk reeds in tijd van vrede, eene voorstelling vormen van de wijze, waarop dit vuur eventueel door hem zal worden geregeld.

Bestudeeren van het terrein vóór de linie is daartoe een eerste vereischte.

Daarbij moet in het oog worden gehouden:

- 1°. dat alle naderingswegen, zonder onderscheid, op minstens één punt, onder vuur moeten worden genomen;
- 2°. dat de te beschieten punten binnen bereik van granaatkartetsvuur moeten liggen;
- 3°. dat deze punten verder dan 3000 M. vóór de hoofdverdedigingslijn moeten worden gekozen.

Ten einde aan den eersten eisch te voldoen, zal de groepscommandant natuurlijk zijn aandacht vestigen op die punten, waar twee of meer naderingswegen samenkomen of elkander kruisen, omdat hij zodoende — om eene populaire uitdrukking te bezigen — twee of meer vliegen in één klap vangt.

Wanneer op alle naderingswegen minstens één punt gestadig, zij het dan ook langzaam, onder vuur wordt gehouden, zal de aanvaller zich er wel voor wachten zijn insluitingslinie en dus zijn daarachter aan te leggen batterijen, binnen het rayon, door deze beschoten punten aangegeven, in te richten en te bouwen; en zulks niet, omdat verwacht mag worden, dat hij, wanneer hij met zijn troepen binnen dit rayon wilde dringen, veel verliezen zou lijden, maar omdat de communicatie naar achteren te zeer bemoeilijkt zou zijn.

De infanterie, die, althans over dag, in den regel niet aan de wegen is gebonden en zich snel kan verplaatsen, zou zich waarschijnlijk aan dit vuur niet zeer veel behoeven te storen, doch, bij het vooruitbrengen van zwaar geschut, bij het aanvoeren van materialen voor den batterijbouw en bij het aanvullen van munitie, zouden zeer zeker ernstige belemmeringen ondervonden worden.

Door den tweeden eisch wordt de maximum afstand, waarop de te kiezen punten ten opzichte van de hoofdverdedigingslijn kunnen liggen, bepaald op ongeveer 5500 M. ¹⁾

Hoewel deze eisch niet zóó gebiedend is, dat daarop geen uitzonderingen kunnen worden toegelaten. schijnt het toch zeer gewenscht hem, in het algemeen, te handhaven. ²⁾

Vooreerst moet men niet vergeten, dat dit vuur geheel zonder waarneming zal moeten worden afgegeven.

Waar het er hier nu op aankomt om deelen van het terrein, van

¹⁾ De afstand variëert een weinig, naarmate de vuurmonden in de permanente werken of in tusschenbatterijen, in of achter de hoofdverdedigingslijn, zijn opgesteld.

²⁾ Zie ook het „Voorschrift op het Schieten”, § 88.

betrekkelijk geringe oppervlakte, onveilig te maken en de werking van granaten meer plaatselijk is dan die van granaatkartetsen, kan van dit laatste projectiel, in dit opzicht, met grond meer effect worden verwacht.

Bovendien bedenke men, dat, bij uitsluitend gebruik van granaten, de munitievoorraad veel spoediger zal zijn uitgeput.

Ten slotte is het duidelijk, dat men, door bij dit vuur vooral op granaatkartetsen te rekenen, voor het vuur onder *a* bedoeld, meer granaten beschikbaar krijgt.

De in de derde plaats genoemde voorwaarde is een beantwoording van de vraag: Welke is de grootste afstand waarop, met artillerievuur, nog eene beslissende uitwerking op eene permanent versterkte linie kan worden verkregen?

Natuurlijk is dit vraagstuk niet tot in meters nauwkeurig op te lossen, doch de gezaghebbende schrijvers over dit onderwerp stellen dezen afstand gemeenlijk tusschen 2000 en 3000 M. ¹⁾

Op welken afstand nu de groepscommandant, binnen de aangegeven grenzen van 5500 en 3000 M., de te beschieten punten zal kiezen, hangt natuurlijk in de eerste plaats af van het terrein; doch ook het aantal vuurmonden, waarover beschikt wordt, is hier van invloed.

In het algemeen kan men wel zeggen, dat het aantal punten, hetwelk onder vuur moeten worden genomen, grooter wordt, naarmate men ze verder van de eigen stelling kiest.

Nimmer moeten voor een zelfde punt minder dan twee vuurmonden worden aangewezen.

Bij het voorloopig ontwerpen der vuurregeling, — hetgeen, zooals boven werd opgemerkt, reeds in vreedetijd kan geschieden — zal de groepscommandant in de eerste plaats die vuurmonden indeelen, welke, in verband met het te bestrijken schootsveld, minder waarschijnlijk in aanmerking zullen komen voor het vuur onder *a* genoemd.

Is het aantal dezer vuurmonden voldoende voor het gewenschte aantal punten, dan wordt daarna ook het geschut ingedeeld, dat, door opstelling of kaliber, meer in het bijzonder voor het laatstgenoemde vuur geschikt wordt geacht.

Hierbij kan dan op twee wijzen worden te werk gegaan.

Men kan, voor deze vuurmonden, op die wegen, welke in het bijzonder voor vervoer van zware lasten geschikt zijn, een tweede punt aanwijzen, of wel ze voor reeds ingedeelde punten bestemmen.

De laatste handelwijze komt mij verkieselijk voor, daar zij, bij eene doelmatige indeeling, leiden kan tot besparing, zoowel van munitie als van de krachten van het bedienend personeel, waarvan toch reeds zoo veel gevergd zal moeten worden.

Blijkt het dat de vuurmonden, welke minder waarschijnlijk in aan-

¹⁾ Men zie o. a. het artikel van den Luitenant-Kolonel von LEITHNER in de Mittheilungen über Gegenstände des Artillerie- und Geniewesens. Jahrgang 1897, Erstes Heft.

merking zullen komen voor het beschieten van kantonnementen, enz., niet alleen het vuur op de naderingswegen voor hunne rekening kunnen nemen, dan moet worden nagegaan of, door het verleggen van een of meer hoofdrootlijnen, aan dit bezwaar kan worden tegemoet gekomen.

Is dit niet mogelijk, dan zal men ook reeds dadelijk het geschut, dat bepaaldelijk voor het vuur *a* schijnt aangewezen, in de voorloopige combinatie opnemen.

Tegelijkertijd moet dan worden overwogen, welke naderingswegen men *c. q.* met het minste bezwaar zal kunnen loslaten, om hiermede bij de voorloopige indeeling rekening te kunnen houden.

Het is echter duidelijk, dat er dan in de groep te weinig lange vuurmonden van groot kaliber aanwezig zijn.

Het munitieverbruik zal men, gelet op de schrale uitrusting, zoodanig moeten bepalen, dat, per vuurmond en per etmaal, niet meer dan 70 à 80 schoten worden gedaan.

Het vuur zal vrij regelmatig worden afgegeven; overdag zal echter het tempo sneller zijn dan 's nachts. ¹⁾

Kan men — hetgeen hooge uitzondering zal zijn — den te beschieten weg voldoende overzien, dan wordt bij dag alleen gevuurd, wanneer de vijand ter plaatse wordt gesignaleerd.

De vuurregeling, welke, met inachtnaam van het vorenstaande, door den groepscommandant is vastgesteld, wordt zoo spoedig mogelijk, in elk geval vóórdat de aanvaller voor de linie verschijnt, aan de betrokken fort-, afdeulings- en batterijcommandanten bekend gemaakt, opdat deze reeds dadelijk de noodige maatregelen kunnen nemen om het vuur op het daartoe strekkende bevel te kunnen openen.

Om vergissingen te voorkomen is het bepaald noodig, dat de te beschieten punten niet alleen worden aangeduid door omschrijving, doch dat de ligging van elk punt op de ruitenkaart nauwkeurig wordt aangegeven.

Ook de maximum hoeveelheid munitie, per vuurmond en per etmaal te verbruiken, moet door den groepscommandant worden vastgesteld.

Wanneer het vuur uit de lange kanonnen van groot kaliber overeenkomstig het bovenstaande is geregeld en wordt uitgevoerd, zal de aanvaller op drie verschillende wijzen kunnen handelen:

- 1°. Hij zal zijn veldartillerie, welke niet bepaald aan de wegen gebonden is, kunnen vooruitbrengen, om de in actie zijnde vuurmonden het zwijgen op te leggen.

Dit zal hem, voor zooveel het geschut op den open wal van de voorfronten der permanente werken betreft, niet zeer moeilijk vallen.

¹⁾ Onnoodig te zeggen, dat de fort-, afdeulings- en batterijcommandanten, als altijd, gerechtigd zijn het vuurtempo te wijzigen; b. v. in het, echter zeer onwaarschijnlijke, geval, dat tijdig bekend is, dat de aanvaller zich op een bepaald tijdstip langs een onder vuur genomen weg zal bewegen.

Daarentegen zal het uitdooven van het vuur der tusschenbatterijen bezwaarlijk en in elk geval zeer tijdroovend zijn, vooral wanneer de besproken vuurmondenssoort eens met rookzwak buskruit zal zijn uitgerust.

Dit wijst er weder op hoe dringend noodig het is de lange zware vuurmonden uit de permanente werken te verwijderen, om ze daar buiten, achter lichte maskes, op te stellen. ¹⁾

- 2°. Hij zal eenvoudig het tijdstip kunnen afwachten, waarop de munitievoorraad zal zijn uitgeput.

Omtrent de munitie-uitrusting onzer vuurmonden zullen hier geen gegevens worden verstrekt; ik twijfel echter niet of de meeste lezers zullen zich die gemakkelijk kunnen verschaffen.

Wanneer zij dan, door een kleine berekening, den tijdduur van dit vuur hebben benaderd, zullen zij het wel met mij eens zijn, dat vergrooting der uitrusting geen overbodige weelde zou mogen heeten.

Van een voortvarenden vijand kan men evenwel een zóó lijdelijke houding niet verwachten.

- 3°. Hij zal geheel naar den zin van den verdediger kunnen handelen door zijn insluitingslinie en zijn eerste artillerie-opstelling op grooten afstand van de linie in te richten.

In elk van die gevallen verkrijgt de verdediger wat hij zoozeer wenscht, dat is: tijdwinst.

GORINCHEM, 1901.

J. VERVLOET,
Kapitein van de Artillerie.

¹⁾ Erkend moet echter worden, dat er in onze inundatiestellingen gedeelten zijn, waar men voor dit geschut buiten de permanente werken geen geschikte opstellingsplaatsen kan vinden, en waar men ze dus, nolens volens, in die werken moet houden.

Het Reservekader, zooals het is, zooals het zou kunnen zijn.

Veel is er over dit onderwerp geschreven door mannen, die zoowel uit ervaring als door hun militair verleden een standpunt innamen dat aan hun oordeel beteekenis verleende. De polemiek van den Kolonel HINGMAN en den Kapitein MEYBOOM, de artikelen van den Heer STOKVIS en van zoovele anonieme schrijvers, zij vormen een aanzienlijke hoeveelheid literatuur, en hierbij gevoegd de debatten zoowel in de Volksvertegenwoordiging als in tal van vergaderingen, dit alles bewijst, dat het Reservekader een interessant punt van gesprek en van meeningsverschil is.

Het is daarom wellicht overbodig om daar, waar zoovele autoriteiten haar oordeel gaven, ook een stem in het kapittel te willen hebben, doch de kennismaking met de Instelling van het Reservekader, zooals deze in de practijk is, gaf mij den moed deze regelen op het papier te werpen, om aan te toonen hoe noodlottig het tegenwoordige stelsel in vele opzichten is.

Laat ons vooropstellen dat de gedachte, welke aan de invoering van het Reservekader ten grondslag heeft gelegen, *practisch* en „*politiek*” was; *practisch*, omdat zij ons op zeer eenvoudige wijze in het bezit stelt van een aantal aanvoerders, wier steun in oorlogstijd onontbeerlijk is, waar het beroepskader en voornamelijk het officierskorps, in sterkte zoo enorm tekort schiet in verhouding tot het aantal manschappen; en „*politiek*”, omdat zij geleidelijk den weg heeft gebaad tot de invoering van den *persoonlijken dienstplicht*.

Doch hiertegenover staat dat de tegenwoordige inrichting zeer veel te wenschen overlaat en zij de goede werking van den *persoonlijken dienstplicht* grootendeels heeft *vernietigd*.

Het Reservekader is het schitterendste bewijs, dat ooit werd geleverd, van het feit dat onze natie, eene handelsnatie is, dat alles in ons land wordt beschouwd als handelsartikel en dat zelfs de hoogste plichten van den vaderlander in dien geest worden opgevat.

Nu wil ik den storm van verontwaardiging, door deze woorden allicht teweeggebracht, dadelijk bezweren, door hier te laten volgen, dat niet *alle* Nederlanders zóó denken en handelen — doch de meerderheid huldigt dit beginsel en bewijzen er voor wil ik u dadelijk leveren.

De *persoonlijke dienstplicht* — hoevele jaren stond deze op het programma, hoe dikwerf werd er op aangedrongen, hoevele jubilea vierde

de anti-dienstvervangingsbond, hoevele ministers zijn gekomen met de innige overtuiging, dat de invoering daarvan dringend noodzakelijk was en hoevelen zijn er uit het politieke strijdperk getreden, zonder er eene lans voor te breken, omdat zij wisten, dat de Volksvertegenwoordiging van Nederland den persoonlijken dienstplicht niet wenschte.

Totdat er eindelijk een minister verscheen, die leefde onder 'n gelukkig politiek gesternte en ons volk kende in al zijn zwakheden; deze minister, gesteund door eene machtige partij, voerde ook den persoonlijken dienstplicht in zijne portefeuille mede, doch naast dezen eisch, dat beroep op persoonlijke offervaardigheid, gaf hij zekere concessies; hij steunde en verhief het Reservekader, en maakte een handig gebruik van deze schepping zijner voorgangers, want hij wees daarmede den weg, die het vervullen van den persoonlijken dienstplicht gemakkelijk zou maken, en de Volksvertegenwoordiging, den practischen geest van zulk 'n man waardeerende, liet de dienstvervanging verdwijnen.

Zoo kregen wij het tegenwoordige Reservekader, dat, de oorspronkelijke strekking verliezende, nu werd een faciliteit voor hen, die anders als miliciens de plichten van Artikel 180 der Grondwet hadden moeten vervullen.

Want ik durf aan het geheele korps officieren de vraag stellen (eenige groote garnizoenen uitgezonderd): „Hebt gij na de invoering van den persoonlijken dienstplicht iets kunnen waarnemen van den invloed, dien de intellectaele miliciens in de kazerne uitoefenen, ja meer, hebt ge vele dezer jongelieden onder uwe bevelen gehad”? en dan twijfel ik niet of het antwoord zal ontkennend zijn.

Men bemerkt niets van den heilzamen maatregel, men treft de jongelieden uit de hoogere standen met de grootere ontwikkeling sporadisch als miliciens in de kazerne aan en als logisch gevolg hiervan kan van den grooten invloed van ontwikkelden op minder ontwikkelden, verdwijning van bevoorrechte standen, onderlinge waardeering en welke kracht men meer aan den persoonlijken dienstplicht moge toeschrijven, nagenoeg geen sprake zijn.

Integendeel, de invoering van het Reservekader heeft veel naijver gewekt, vooral bij het vrijwillige kader, doch hierover straks meer, terwijl de bestendiging en uitbreiding van het stelsel, toen de persoonlijke dienstplicht er eenmaal was, vele der schoone vruchten van het laatste beginsel heeft verstikt.

En is er niet veel onbillijks in de oplossing, die de zaak heeft gekregen? Is het niet vreemd, dat juist de zoon van goeden huize, wiens ouders zich in eene zekere mate van weelde kunnen verheugen, die persoonlijk weinig zorgen kent, die zijn levenspad voor hem ziet afgebakend en er in alle opzichten op zijn „pantoffeltjes” komt, zich op zeer gemakkelijke wijze kan kwijten van zijn hoogsten plicht als vaderlander, terwijl de gewone milicien, die meestal de steun van zijne familie is, uit zijne omgeving wordt losgerukt, om zich geruimen tijd aan 's lands dienst te wijden, terwijl hij de zijnen nu wel niet in

broodsgebrek achterlaat — maar toch een gevoeligen slag moet toebrengen.

Nemen wij 'n voorbeeld uit de practijk. Boerenarbeiders in Friesland verdienen *f* 120 'sjaars met kost en inwoning, eene oproeping voor herhalingsoefeningen, dikwijls juist gedurende den hooitijd, brengt den man eene schade van *f* 40 toe.

Doch bovenstaande zaken zijn te algemeen bekend, zij dienen slechts om het schrille contrast te verduidelijken, dat hiermede de verplichtingen van het reservekader maken en vooral ook de wijze waarop deze vaak worden nagekomen.

De reservist kan zijnen dienstdtijd verdeelen in verblijven onder de wapenen van veertien dagen, mits hij zijnen werkelijken dienstdtijd van 8 maanden slechts in *drie* veelal *vier* jaar volbrengt; hij houdt bij die verdeeling natuurlijk alleen zijn *eigen belang* in het oog en vraagt zich niet af hoe ongunstig het voor zijne opleiding, dus voor het belang van den Staat is, wanneer hij zijnen dienstdtijd zoo dikwerf onderbreekt en hoevele moeilijkheden hij zijnen compagniescommandant en instructeurs berokkent, die telkenmale opnieuw moeten beginnen hem de noodige militaire opleiding te geven — en al weet ik wel dat er verscheidene kaderreservisten zijn die (uit eigen belang) maanden achter elkander dienen — de boven geschetste toestand *kan* voorkomen en is een natuurlijk gevolg van onzen handelsgeest; de Staat is eene der partijen, de reservist de andere, de Staat eischt betaling doch niet in den vorm van belasting maar van persoonlijke diensten, welnu, de reservist berekent hoe hij er het goedkoopst en gemakkelijkst afkomt. Practisch, niet waar?

Daaraan is het toe schrijven dat zoo talrijke vaandrags weigeren reserve tweede-luitenant te worden, ten einde den jongeren broeder vrij te maken; dat reservisten hunne opkomst onder de wapenen trachten te verschuiven, wanneer zij vernemen dat gedurende dien tijd de troep naar het kamp gaat; dat gedurende het Kerstverlof een enorm aantal reservisten onder de wapenen komt, bijv. van 20 December tot 4 Januari, hierin vallen 5 Zondagen, waarvan er één op wacht wordt doorgebracht, één zoo noodig aan den weekdienst wordt besteed (bij het groote aantal is het niet mogelijk om allen dezen dienst op te dragen), de overige feestdagen met permissie, en met voldoening worden die 14 dagen in mindering gebracht.

Voegen we hier nog bij, dat juist in dát wintertijdperk tal van manschappen met langdurig verlof, of eenige dagen tot viering van het Kersfeest naar huis zijn vertrokken en de sterkte der compagnieën slechts zeer zwak is, dan kan van de opleiding tot aanvoerder slechts bitter weinig terecht komen, en al moge men mij tegenwerpen: „En de onderlinge instructie dan?“, het is mijn overtuiging dat hare vruchten, zelfs bij de hoogste inspanning, niet groot kunnen zijn.

De instructie ontaardt in *theorie*, op zichzelf heel nuttig, doch bij lange na niet opwegende tegen de *practische opleiding*.

Laat ons thans echter onze aandacht wijden aan de oefeningen in de maanden, waarin *werkelijk* geoefend wordt, de tijdperken der bataljons- en regimentsoefeningen, de manoeuvredagen, de oefeningen op uitgebreide schaal in September meestal, kortom de dagen waarin de aanvoerder wordt opgeleid, wanneer de compagnieën een grootere sterkte hebben en het oefeningsterrein de noodige uitgestrektheid bezit, wanneer de kaderreservist *moet* leven met den soldaat, met hem in één tent slaapt, eet, kortom lief en leed moet deelen en zich eene voorstelling leert maken, al is het slechts eene flauwe, van het werkelijke oorlogspad, die oefeningen, welke zulk een groote waarde bezitten, daar zij de onderlinge waardeering van meerderen en minderen in hooge mate aankweken — hoeveel reservisten treft men dan aan in de gelederen? — slechts enkelen, immers de Gymnasia en Hoogere Burgerscholen, de Hoogescholen, enz., zijn weder begonnen, andere belangen roepen, zwaarder wegende dan landsbelang; de handelsman keert weer naar zijn zaak terug, niets belet hem dit, en hij laat de militaire affaire gaarne in den steek.

Ik zal niet veel zeggen over de wintercursussen en hunne resultaten, doch ik heb de overtuiging dat, wanneer deze niet gunstig zijn, het *niet* is te wijten aan de officieren en onderofficieren met de opleiding belast. De fout zit in het stelsel.

De leerlingen, vooral in de plaatsen waar universiteiten of daarmede gelijkstaande inrichtingen van onderwijs zijn gevestigd — de met onbepaald verlof zijnde reservisten —, vatten hun taak zoo gemakkelijk mogelijk op en zijn onrustbarend dikwijls afwezig door ziekte: het is dan ook een ondankbare taak voor den onderwijzer om les te geven aan eene klasse, waarvan nagenoeg de helft aan het ziekbed is gekluisterd, of door zeer belangrijke familie-omstandigheden, of andere dringende gevallen, is verhinderd den cursus bij te wonen.

Vandaar dat de vaandriscursussen over het algemeen zoo slecht bezocht worden en van de reserve-sergeants, ter plaatse aanwezig, slechts ongeveer een vijfde deel, zulk eenen cursus bijwoont, immers deze is *niet verplichtend*.

Een gewoon argument van de verdedigers van het bestaande stelsel luidt, dat de voordeelen, aan het Reservekader verbonden, niet zoo *groot* meer zijn, dat ze zelfs nagenoeg nihil zijn geworden; zeker zij zijn aanzienlijk ingekrompen, de persoonlijke dienstplicht was er en de toeloop werd steeds grooter, de voordeelen *konden* verminderen, doch de positie is toch altijd *nog zóó goed*, dat *alle* plaatsen bij het Reservekader nagenoeg vervuld zijn en er steeds *genoeg* liefhebbers zijn, die het bestaan van kaderreservist verkiezen boven de wijze, waarop de eenvoudige landgenoot zijnen dienstplicht moet vervullen. Dit bewijst genoeg.

Ook wekt het stelsel naijver. De reserve-korporaal wordt na afgelegd examen *onmiddellijk* aangesteld tot sergeant met een goede soldij, terwijl de vrijwillig dienende korporaal langer dan een jaar op de voor-

dracht voor sergeant staat voor hij wordt aangesteld; en wanneer hij de verdiende gouden chevrons vroeger wil dragen, kan hij sergeant-litulair worden, ten koste van zijne eigene schamele portemonnaie.

Doch deze feiten zijn algemeen bekend, en wanneer ik hierboven veel ten nadeele van de instelling „het Reservekader” zeide, wil ik niet besluiten alvorens met dankbaarheid te hebben erkend, dat ik op mijn pelgrimstocht ook goede, geloovige zielen aantrof, jongelieden die de plichten op zich namen en deze vervulden als mannen van karakter, reservisten die ten voorbeeld strekten aan hunne collega's en aan het vrijwillig kader bewezen, dat bij de kameraden der reserve, goede soldaten waren, flinke kerels, die niet alleen de gele lissen droegen om gemakkelijker hun hoogsten plicht te vervullen, doch die beloven te zijn ware aanvoorders, waardige meerderen van hunne ondergeschikten.

En dit heeft veel vergoed; met hen te dienen was prettig, men had dan niet het gevoel in gezelschap te zijn met verkleede burgers, doch met ronde, flinke militairen, die als het noodig is, berekend zullen zijn voor hun taak, doch, helaas, zij vormen de uitzonderingen en de oorzaak ervan ligt in het stelsel, dat niet *dwingt* tot *plichtsgevoel*, waar dit niet voldoende in het individu aanwezig is en dat daarom dringend verbetering eischt.

Zoo zoude reeds een stap in de goede richting zijn gedaan wanneer werd bepaald:

- a. De kaderreservisten kunnen niet korter dan ééne maand onder de wapenen komen; het 4de tijdperk wordt niet gebezigd voor de opleiding tot aanvoerder, en derhalve wordt de tijd, in dit tijdvak onder de wapenen doorgebracht, niet in mindering gebracht van den verplichten werkelijken dienst en komt deze ook niet in aauwmerking als herhalingsoefening.
- b. Wanneer de aspirant-vaandrig niet binnen een vast te stellen termijn reserve-korporaal, en de laatste ook na zekeren tijd den graad van sergeant niet had bereikt, zou *overplaatsing* bij de *militie* in hunnen graad *mogelijk moeten* zijn, zonder den tijd, als reservist onder de wapenen doorgebracht, in *minderung* te brengen (Natuurlijk zouden in buitengewone omstandigheden uitzonderingen mogelijk moeten zijn).
- c. De practische examens kunnen *slechts twee* malen per jaar worden afgelegd en niet zoo dikwerf het den reservist goeddukt, wat thans aanleiding geeft tot misbruiken, en zóó geregeld den waarborg zou verschaffen, dat de reservist in elken graad eenigen tijd doorbracht, vooral wanneer men vaststelde, dat de reserve-korporaal een *bepaalden tijd in werkelijken dienst in dezen graad* moest doorbrengen, evenzoo de reserve-sergeant, alvorens tot een ander examen te worden toegelaten.
- d. Alle reserve-sergeants zijn verplicht den vaandrigscursus bij te wonen en het examen af te leggen.
- e. Aan kaderreservisten, zoolang zij den graad van vaandrig niet

- hebben bereikt, wordt *niet* vergund *buiten* de kazerne te logeeren.
- f. Reserve-officieren en vaandrags moeten minstens éénmaal per jaar, en dan niet korter dan ééne maand achtereen, onder de wapenen komen.
- g. Aan de kapiteins, belast met het toezicht op het reservekader in de provinciën, hetzelfde recht van straffen toe te kennen ten opzichte van de, met onbepaald verlof zijnde reservisten, als thans de compagniescommandant bezit.

Hoeveel moeilijkheden levert het thans op, wanneer de Hoofd-officier van het Reservekader eenen kaderreservist wil straffen, die in een der ver afgelegen provinciën woont.

Enz., enz.

We tellen in ons leger genoeg mannen, begaafd met een helder verstand en voldoende organiseerend talent, om het stelsel te verbeteren, het meer vruchtdragend te maken, en al moge veel wegvallen, wat thans het reservekader zoo aantrekkelijk maakt, al zal de toeloop geringer worden, we zullen dan ten minste de voldoening smaken, ons reservekader te zien worden, de verwezenlijking van de practische gedachte van den schepper, nl. het kweeken van deugdelijke aanvoerders, het versterken onzer levende strijdkrachten met eene schaar ontwikkelde jongelieden die het *ware landsbelang* willen *behartigen*, het zal dan niet meer zijn het *asyl* voor zoovelen, die in het vervullen van den persoonlijken dienstplicht nog altijd het ouderwetsche schrikbeeld zien.

Ziedaar mijne ervaring, en gij allen die dit betoog hebt gevolgd, zult wel willen gelooven, dat geen zucht tot vitten of afbreken mij deze regelen in de pen heeft gegeven, doch alleen de innige belangstelling in 's lands weerbaarheid.

M.

Preventieve hechtenis.

Er is een artikel in ons Wetboek van Strafrecht waarvan de kennis-making niet ernstig genoeg aan den Krijgsraad *kan* worden aanbevolen.

Het is artikel 27, bepalende dat bij het vonnis *kan* worden bepaald dat de tijd, door den veroordeelde voor de ten uitvoerlegging van die uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering der straf geheel of gedeeltelijk zal worden in mindering gebracht.

In de meeste gevallen waarin ter zake van desertie, insubordinatie of diefstal een vervolging plaats heeft, wordt de verdachte in arrest gesteld. Is hij in garnizoen binnen de residentie des Krijgsraads, zoo wordt hij dadelijk na de verwijzing der zaak naar den Krijgsraad (hetgeen de Garnizoens-Commandant doet na zoo noodig voorloopige informatiën te hebben doen houden en na ingewonnen advies van den Auditeur-Militair) in het Huis van Bewaring overgebracht. Is de garnizoensplaats elders, zoo worden in den regel hier de informatiën gehouden, gedurende welken tijd beklagde in de provoost zit, totdat hij na afloop der informatiën in het Huis van Bewaring komt, alwaar hij blijft tot de uitspraak van het vonnis. Volgens de Rechtspleging bij de Landmacht gaat de straf in op den dag der uitspraak.

Het laat zich gemakkelijk denken, dat ook bij het betrachten van den meest mogelijken spoed zelden minder dan een maand zal liggen tusschen den eersten dag, dat beklagde in arrest is gesteld — hetzij dan in de provoost of in een Huis van Bewaring —, en dien van den ingang der straf.

En nu oordeel ik dat de Krijgsraad half werk doet indien hij alleen de straf bepaalt en niet nagaat van hoe langen duur de vrijheidsberoving zal zijn.

Is het billijk, vooral bij lichte gevallen van desertie of insubordinatie, een korte detentie op te leggen, indien door het niet in mindering brengen der preventieve hechtenis de veroordeelde misschien 2 of 3 maal langer van zijn vrijheid wordt beroofd dan de mate der straf die de rechter voldoende heeft geoordeeld?

De Krijgsraad bedenke toch tweeërlei: De rechtstoestand van den militairen beklagde staat in zoover achter bij dien van den gewonen, dat niet is voorgeschreven voor welke gevallen preventieve hechtenis

kan worden opgelegd (wat in artikel 86 van het Wetboek van Strafvordering voor burger-beklaagden tot zware misdrijven en twee met name genoemde overtredingen is beperkt) noch een tijdsduur behelst gedurende welken zulk een bevel geldt. Ook hierin is de gewone beklagde beter af; de bevelen tot gevangenhouding zijn slechts 30 dagen geldig, na welken termijn de gedetineerde op vrije voeten wordt gesteld, tenzij de rechter opnieuw bij gemotiveerde beschikking een bevel tot gevangenhouding heeft uitgevaardigd (art. 116).

Maar in de tweede plaats verdient het volgende overweging.

Elke preventieve hechtenis is een ernstig leed, waartegen altijd dit bezwaar bestaat, dat iemand, wiens schuld nog niet is gebleken, het zwaarste deel der straf, t. w. vrijheidsberoving, treft. Nochtans schrijft de wetgever in artikel 27 niet stellig voor, dat in ieder geval van veroordeeling eens gedetineerden het voorarrest in mindering *moet* worden gebracht, maar opent hiertoe slechts de mogelijkheid? Waarom? Omdat in nagenoeg alle gevallen waarin burger-gedetineerden veroordeeld worden — en het Wetboek van Strafvordering is uitsluitend voor burgers geschreven — gevangenisstraf wordt opgelegd, die in afzondering wordt ondergaan, terwijl het voorarrest in den regel in gemeenschap wordt gesleten. Ook, uit anderen hoofde zitten gevangenen liever in het Huis van Bewaring dan in de Strafgevangenis; o.a. bestaat in de eerste vrijheid, wat den te verrichten arbeid betreft, en de mogelijkheid om van de pistole te genieten.

Indien nu de strafwet voor burger-beklaagden, gedetineerd zijnde, bij stellig wetsvoorschrift den aftrek van het voorarrest bepaalde, zou een premie worden gesteld op het rekken der procedure. Immers hoe langer de einduitspraak werd verschoven, des te meer zou de gedetineerde profiteeren van den zachteren vorm van vrijheidsberoving in het Huis van Bewaring en het doel, dat met de straf in de afzondering wordt beoogd, ging te loor.

Is 't dus zeer begrijpelijk waarom voor burger-beklaagden niet imperatief aftrek van het voorarrest is bepaald, die reden bestaat niet in diezelfde mate voor militaire beklaagden, *met name niet voor alle gevallen, waarin militaire detentie wordt opgelegd.*

Militaire detentie toch wordt op dezelfde wijze ondergaan als hechtenis en het is dus m. i. moeilijk te rechtvaardigen om bij veroordeeling tot militaire detentie het voorarrest niet in mindering te brengen, en niet alleen het voorarrest in het Huis van Bewaring, maar ook dat in de provoost doorgebracht. Doordat toch de militaire detentie het karakter van eenvoudige vrijheidsberoving draagt, drukt de provoost evenzeer als de detentie zelf.

M. i. verricht de Krijgsraad, die, na het bepalen der straf voor een gedetineerde, verzuimt een beslissing te nemen omtrent het voorarrest, *half werk.*

En hoe in geval van veroordeeling tot gevangenisstraf of militaire

gevangenisstraf ¹⁾? Heeft de veroordeelde het voorarrest in de kazerne, of in het Huis van Bewaring, in afzondering doorgebracht, zoo eischt wederom de billijkheid dien tijd geheel in mindering te brengen. Overigens beslisse de clementie des rechters.

Bij den burgerlijken rechter komt al meer en meer in zwang *steeds* het voorarrest te imputeeren ²⁾.

ARNHEM, Februari 1901.

MR. W. F. VAN MEURS.

¹⁾ Tusschen gewone gevangenisstraf en militaire gevangenisstraf bestaat wat de tenuitvoerlegging betreft geen onderscheid.

²⁾ De rechtbank te Rotterdam geeft een zeer lofwaardig voorbeeld. Zie de wekelijksche lijst der veroordeelingen en de N. R. Ct.

Turfstrooisel bij de Bereden Artillerie.

Het voorjaar is weder in 't zicht en met al het schoons dat 't ons brengt geeft 't ook minder welkome zaken. Onder deze laatste categorie neemt ook 't turfstrooisel een plaatsje in, althans tot nu toe mocht ik nog weinig goeds daarvan vernemen, en m. i. terecht.

Het turfstrooisel toch brengt verschillende minder gewenschte gevolgen met zich.

1ste. Veroorzaakt het bij vele paarden (wel $\frac{1}{3}$) *brokkelhoeven*.

De hoof zet zich nl. op 't turfstrooisel uit en, aangezien het ijzer zijn oorspronkelijken vorm behoudt, wordt op den hoornwand een druk uitgeoefend, waartegen deze maar al te dikwijls niet bestand schijnt te zijn. De omstandigheid, dat de hoornwand het vocht uit het turfstrooisel opzuigt en zich daardoor week maakt, vermindert nog zijn weerstandsvermogen. Men ziet dan ook reeds na eenige weken, dat vooral bij inlandsche paarden zich scheuren in den hoornwand vertoonen, die soms zoo erg zijn, dat overigens zeer goede paarden eenvoudig ongeschikt voor den dienst te velde worden.

2de. Geeft 't aanleiding tot *rotstralen*.

Het door de urine vochtig geworden turfstrooisel plakt zich als een vaste koek onder tegen den hoof. Deze koek is soms zoo vast, dat ze slechts met moeite te verwijderen is en daarbij wordt nog dikwijls de voornaamste plaats, nl. de straalgroeve vergeten, 't geen door de kleur van 't strooisel niet met een oogopslag is te contrôleeren. Dat een en ander meermalen tot rotting aanleiding geeft, behoeft geen betoog.

3de. Werkt 't nadeelig op de *reinheid* in den stal.

Bij droog weder geeft 't turfstrooisel een geweldige stof, zoodat paarden en tuigen zeer bezwaarlijk zijn schoon te houden. Want al neemt men de stof weg, over eenige uren is de toestand weer dezelfde. Ook teekent de mest zich bijna niet af op 't strooisel, zoodat hij dikwijls reeds ingetrapt is alvorens de stalwachts hem ontdekt hebben.

Deze zaken komen ook der hygiëne niet ten goede.

4de en last not least brengt 't *geen goeden geest* in den troep.

Zoodra nl. na eenige weken blijkt, dat er paarden last van brokkelhoeven of rotstralen beginnen te krijgen, worden deze op 't stroo gezet en wel de patienten naast elkaar, omdat zulks voor 't onderhoud van de paljas veel gemakkelijker is. Hierdoor wordt natuurlijk de batterij geheel uit haar verband gerukt. De Sectie-Ct. heeft geen overzicht meer over zijne sectie, de Stuks-Ct. niet meer over zijn stuk en meermalen

ziet men een stukrijder met een ontevreden gezicht naar zijn „vande-handsche” zoeken. Hierdoor geraakt de prikkel om datgene, waarvoor men verantwoordelijk is, goed in orde te hebben, wel wat op den achtergrond.

Het turfstrooisel wordt wel is waar in 't buitenland in vele particuliere stallen gebruikt, doch ten 1ste is de hoof van 't volbloedige paard veel harder dan die van ons inlandsche, en ten 2de is het stalpersoneel in verhouding tot 't aantal paarden meestal veel sterker en worden er voorzorgen genomen om 't strooisel droog te houden, o. a. het opvangen van de urine in daartoe bestemde emmers.

H. G. R.

Militaire Rechtspraak.

~~~~~  
Beter tien schuldigen vrijgesproken, dan  
een onschuldige veroordeeld (?).  
~~~~~

Militaire rechtspraak! Wel een actueel, een veel besproken onderwerp. Men kan bijna geen tijdschrift, geen courant zelfs, van welke richting ook, meer in handen nemen of men wordt onthaald op beschouwingen omtrent dit zeer gewichtig onderdeel der rechtspraak. 't Moet echter iedereen zijn opgevallen, dat vrijwel al die artikelen de zaak van ééne kant beschouwen, zo goed als alle schrijvers toch zijn voorstanders van de afschaffing der rechtsbedeeling door krijgsraden in tijd van vrede; sommigen beperken zich daarbij tot 't aantoonen der wenschelijkheid van die afschaffing alleen voor commune delicten, terwijl zij de zuiver militaire misdrijven nog steeds aan den krijgsraad ter berechting willen zien overgelaten; anderen willen *alle* zaken aan de rechtspraak door officieren onttrekken, en veelvuldig zijn de goedkeuringen en toejuichingen, die daarbij vooral uit het kamp der niet-militairen (in mijn oog voor 't grootste deel onbevoegden) zulken schrijvers en redenaars ten deel vallen.

Van zeer groot belang is de beslissing geweest, verleden jaar in de vergadering der Nederlandsche Juristenvereeniging gevallen, welke vergadering zich verklaarde vóór de afschaffing eener afzonderlijk militaire rechtspraak, respectievelijk met grooter en kleiner meerderheid, zoowel wat betreft commune als militaire misdrijven.

Dat zulk eene beslissing zeer veel gewicht in de schaal legt, zal niemand ontkennen. Toch waag ik het, tegen die uitspraak in verzet te komen en als mijne meening te verkondigen, dat de militaire rechtspraak over alle delicten tot elken prijs behouden moet blijven.

Niet ver behoeven wij terug te gaan om het feit te vinden, dat den grooten stoot heeft gegeven tot de beweging ten gunste eener civiele rechtspraak over militairen.

Dat feit was de tweede veroordeeling van DREYFUS te Rennes. Na dat beruchte proces zijn ontelbare stemmen opgegaan met den eisch: „Afschaffing der krijgsraden!” Velen wezen met nadruk op de nadeelen, aan eene rechtsbedeeling door onbevoegden (?) verbonden; weinigen zag ik wijzen op de voordeelen, die door de aanvallers der in dit opzicht bestaande toestanden geheel werden over 't hoofd gezien. Ook gingen die aanvallers vaak te zeer uit van toestanden, zooals die in

andere legers, met name het Fransche, bestaan. Als groote voordeelen der speciale rechtspraak kunnen we onmiddellijk wijzen op de grootere bekendheid met het gebied, waarbinnen de zuiver-militaire misdrijven vallen, het juister taxeerden van de zwaarte van een vergriep, de betere kennis van het karakter van den soldaat door den militairen boven den niet-militairen rechter, en eindelijk op het meerdere vertrouwen, dat de militair ook in dit opzicht in zijn officieren stelt, gewoon als hij is door zijn superieuren soms zwaar (voor — uit een leeken-oogpunt beschouwd lichte — overtredingen) disciplinair gestraft te worden.

Op de noodzakelijkheid eener *streng* militaire rechtspraak behoeft hier wel niet meer gewezen te worden, maar het schijnt mij toe, dat die gestrengheid beter verzekerd is bij officieren, die van hun jeugd af gewoon zijn aan absoluten eerbied voor de discipline en aan het zwaar straffen der overtredingen daarvan, dan bij burger-rechtsgeleerden.

De wets-artikelen, die straf bedreigen tegen militaire misdadigers zijn wel is waar opgenomen in het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande (te Water), zoodat men mij zou kunnen tegenwerpen, dat een burgerrechter met dat wetboek in de hand, met even groot (of méér) succes zal optreden als (dan) een officier-rechter, mijn gevoelen blijft, dat de beoordeeling der feiten en der strafzwaarte veel beter en gemakkelijker kan worden opgedragen aan deskundigen, gecontroleerd door een rechtsgeleerde, dan aan personen die buiten het militaire leven staan.

Het is mijne vaste overtuiging en, naar ik vertrouw, ook die van het meerendeel der officieren, dat de discipline weinig gebaat zou zijn door een onttrekken aan de competentie der krijgsraden van de berechting der commune en militaire delicten in tijd van vrede. Integendeel, mijne meening is, dat die discipline, in ons leger tengevolge van den volksaard toch al niet zóó voorbeeldig als wij dat gaarne zouden wenschen, door een dergelijken maatregel ten zeerste zou worden geschaad.

Wordt de rechtspraak opgedragen aan burger-rechtsgeleerden, dan zal zich herhaaldelijk 't feit voordoen, dat een delinquent op, voor niet-juristen, zeer duistere gronden wordt vrijgesproken, dan zullen ook in de berechting van militairen de excepties, de handigheden, enz., hun intrede doen, en ten zeerste moeten wij vreezen, dat dan vele schuldigen zullen worden vrijgesproken.

Treft het ons niet dikwijls bij civiele rechtszaken, hoe personen worden vrijgesproken of zeer licht gestraft, van wie de moreele overtuiging der schuld bij de rechters heeft *moeten* vaststaan?

Eén vrijgesproken, schuldig individu, in het leger teruggekeerd, kan onberekenbare schade aan de discipline toebrengen! Hoeveel te meer, wanneer dat meermalen zal voorkomen?

En daar de handhaving der discipline het grootste en eerste belang in ieder leger moet zijn, mogen wij zulke gevaren niet te gering achten. Tegen onwettigheden in de militaire rechtspraak waken zoowel de Auditeurs-Militair bij de Krijgsraden als het Hoog Militair Gerechtshof,

en mij dunkt, dat daardoor voldoende waarborgen gegeven zijn voor een wettige rechtspraak.

Het Nederlandsche Volk kan gerust zijn omtrent die zaak. Maar niet zou het Nederlandsche Leger gerust mogen zijn, als de rechtspraak over de militairen werd toegewezen aan den burger rechter.

Zoowel als in de civiele rechtsbedeeling rechterlijke dwalingen zullen blijven voorkomen, zal dat ook bij die door krijgsraden altijd het geval kunnen zijn, maar met het oog op het groote belang der discipline, het fundament van 't leger en daardoor van onze onafhankelijkheid, zou ik, aangenomen zelfs dat een militair rechter eerder zou kunnen dwalen dan een burger rechter, geneigd zijn het bekende gezegde waarachter ik boven een ? zette, waar dit ziet op militairen, om te keeren, en te zeggen: „Beter één onschuldige veroordeeld, dan tien schuldigen vrijgesproken!”

H. K.

De Vredes-Conferentie en de Oorlog in Zuid-Afrika.

Het is nauwelijks twee jaren geleden, dat in Den Haag de gedenkwaardige Vredes-Conferentie werd gehouden, waarop de afgevaardigden van bijna alle beschaafde Staten bijeenkwamen, om eenige zeer belangrijke internationale vraagstukken tot een onderwerp van bespreking te maken.

Was reeds de weinige instemming, waarmede sommige Groote Mogendheden het oorspronkelijk voorstel van den Czar van Rusland ontvingen, om tot eene gedeeltelijke ontwapening over te gaan, eene aanwijzing, dat men zich voor teleurstellingen behoedde, indien men geen al te groote verwachtingen van de Vredesbeweging koesterde, ook later bleek zulks nog duidelijker, want niet alleen was een gewijzigd Russisch voorstel noodig om tot een Conferentie te geraken maar ook gedurende den loop der beraadslagingen brachten vele voorstellen het niet verder dan tot een vromen wensch.

Toch kan deze Conferentie van groot gewicht worden genoemd, ware het slechts alleen daarom, dat de bepalingen van de Brusselsche Conferentie van het jaar 1874, tot nu toe niet bekrachtigd, werden herzien en uitgebreid en als „Verdrag betreffende de wetten en gebruiken in den oorlog „te land” werden aangenomen, zoodat de hierin gemaakte bepalingen nu behooren tot het conventioneel recht.

Noode mist men onder de Staten, die dit verdrag teekenden, de beide Zuid-Afrikaansche Republieken, die op het oogenblik nog de wereld met eerbied vervullen door den moed en de volharding, waarmede zij den strijd voor de onafhankelijkheid tegen een enorme overmacht volhouden.

De reden mag als bekend worden beschouwd: geen onwil dier Republieken om het menschlievend doel te steunen de onheilen van den oorlog zooveel mogelijk te verminderen, maar onmacht om hare gezindheid te bewijzen, doordat ze beide op aandrang van Engeland eenvoudig van de Conferentie werden geweerd.

Engeland, dat wel teekende, kan zich nu beroepen op art. 2 van het Verdrag volgens hetwelk de bepalingen ophouden verplichtend te zijn in

den oorlog met een niet contracteerende mogendheid, waardoor het zich rechtens tot niets gebonden kan achten.

Maar welke Staat zal dit doen?

Ziet men niet veel eer het omgekeerde, een ernstig streven om het noodzakelijk kwaad van den oorlog tot zijn geringste afmetingen terug te brengen?

Hebben Duitschland en Frankrijk in 1870, Spanje en Amerika in 1898 zich niet bereid verklaard de additioneele artikelen van de Conventie van Genève in 1868 in acht te nemen, ofschoon die artikelen voor geen dier mogendheden bindend waren?

Zal zelfs in den oorlog met een wilden volksstam, die geen flauw vermoeden heeft van het bestaan van oorlogsrecht, de beschaafde Staat het niet beneden zijn eer en waardigheid achten, den regel der wederkeerigheid in zijn volle gestrengheid toe te passen en de krijgsgebruiken der beschaafden geheel over boord te werpen?

Het optreden van Engeland daarentegen in den tegenwoordigen oorlog, strekt dit Rijk, naar mijn bescheiden meening, dan ook niet tot eer, want hoe men ook over den oorlog denken moge en welke gevoelens men de beide partijen toedraagt, de feiten zijn langzamerhand niet meer te loochenen en in voldoende getale bekend, om te moeten erkennen, dat dit optreden in vele opzichten indruist tegen de hedendaagsche wijze van oorlogvoeren en tot doel schijnt te hebben, in stede van zoo weinig mogelijk, zooveel mogelijk kwaad te stichten.

En dit tegenover een vijand, die, verre van zich als een wilde te gedragen, volkomen bereid is de krijgsgebruiken der beschaafde volken toe te passen, ja zelfs hieromtrent, om welke reden dan ook, overdreven grootmoedige opvattingen schijnt te koesteren.

Herinnerd zij hier slechts aan de toestemming door de Boeren verleend aan den verdediger van Mafeking, den toenmaligen Kolonel BADEN POWELL, om op het zwakste gedeelte van het dorp een afzonderlijk vrouwenkamp in te richten, waardoor van die zijde een bombardement en een aanval nagenoeg waren uitgesloten; aan de bereidvaardigheid, waarmede Generaal JOUBERT na een driedaagsch bombardement van Ladysmith, het verzoek van Generaal WHITE toestond, om de vrouwen en kinderen uit de stad te laten vertrekken en zich buiten de insluitingslinie in een lager in veiligheid te stellen; aan de ondervinding in den aanvang van den oorlog opgedaan door Mr. J. C. KAKEBECKE en door dezen in de dagbladen medegedeeld, waaruit blijkt, dat sommige Boerenbevelhebbers het in strijd met de menscheijkheid achten den vijand in een hinderlaag te lokken.

En ook nu nog kan men bijna dagelijks in de couranten lezen, welke behandeling de Boeren hunne krijgsgevangenen doen ondergaan, nu het hun door den loop der gebeurtenissen onmogelijk is geworden ze te interneeren, een behandeling, die vermoedelijk tengevolge heeft gehad, dat in dezen oorlog meer dan ooit te voren in het open veld is gecapituleerd, waaraan nog onlangs de Engelsche Regeering heeft getracht een einde te maken door het invoeren van zeer strenge strafbepalingen.

Stel hier nu tegenover de handelingen der Engelschen, in verband beschouwd met de door de beschaafde Staten aangenomen oorlogsgebruiken.

Art. 42 van het Haagsche Verdrag zegt:

Een gebied wordt als bezet beschouwd, wanneer het zich feitelijk bevindt onder het gezag van het vijandelijk leger.

De bezetting strekt zich niet verder uit dan over de streek, waar dit gezag is gevestigd en in staat is zich te doen gelden.

Inderdaad een zeer gewichtige bepaling, met het oog op de gevolgen, die uit een occupatie voortvloeien.

Nu de practijk.

Den 28^{en} Mei 1900 verscheen de proclamatie van Lord ROBERTS, waarbij de Oranje-Vrijstaat werd ingelijfd, en na 15 Juni, zoo luidde het in een volgende, zouden de Vrijstaters, die nog onder de wapenen waren als opstandelingen worden beschouwd.

1 September d. a. v. werd ook de Zuid-Afrikaansche Republiek tot Britsch grondgebied verklaard.

En hoe was de toestand destijds op het oorlogsterrein?

Geven wij het woord aan een Engelschman, die 6 Aug. 1900 vandaar aan de Westminster Gazette schreef:

„15.000 man onder bevel van Generaal BULLER staan op het punt een „groote beweging naar Ermelo uit te voeren.

„Wij zullen slechts langzaam vooruitkomen, daar wij een enorme „hoeveelheid voorraad meenemen, aangezien onze marsch ons van den „spoorweg zal afsnijden.

„De oude 5^e divisie is nu opgelost in kleine troepjes langs den ge- „heelen spoorweg.

„Elke handvol manschappen is zorgvuldig verschanst en elk station „is veranderd in een blokhuis en geheel van schietgaten voorzien, want „de linie van achtergelaten troepen is zwak en waarschijnlijk zullen de „Boeren trachten door te breken, zoodra wij verder het land in „trekken.

„Afgaande op Engelsche couranten, die wij hier van tijd tot tijd krij- „gen, begrijpt men thuis den staat van zaken slecht. Men gelooft, dat „in onzen rug alles veilig en wel is en dat er slechts tegenstand van „voren is te vreezen. Waarschijnlijk is het tegendeel dichter bij de „waarheid. De voorbereide tegenstand in ons front zal wel voor ons „wegsmelten als sneeuw voor de zon, maar achter ons zullen de Boeren „zich in troepen verzamelen, komende niemand weet van waar en gaande „niemand weet waarheen. Wij hebben van het land, dat wij veroverd „hebben, juist zooveel als waarop wij staan en dat binnen het bereik „van onze kanonnen ligt en niet meer”.

Dat was dus het land, dat Lord ROBERTS, met volkomen miskenning van de rechten der Republikeinsche Regeeringen, liefst *ingelijfd* ver-

klaarde, daargelaten, dat het *bezet* verklaren op dat tijdstip minstens genomen voorbarig kon worden genoemd.

Art. 45. Het is verboden de bevolking van een bezet gebied te noodzaken trouw te zweren aan de vijandelijke mogendheid.

Vergelijk hiermede een proclamatie van Lord ROBERTS, volgens welke „tegen alle personen, die den eed van onzijdigheid breken, doodstraf, „gevangenisstraf of boete wordt bedreigd. Alle burgers, die in het door „de Engelschen bezette gebied zijn en den eed niet afleggen, zullen „als krijgsgevangenen worden beschouwd en worden weggevoerd”.

Het heeft er veel van of deze proclamatie is in strijd met bovengenoemd artikel, want feitelijk zal, althans voorloopig, in het bezet gebied, met zijn verwarden, ongeregelden toestand, trouw wel synoniem zijn met onzijdigheid.

Toch kunnen m. i. de aanvallen, in dit opzicht tegen de Engelschen gericht, niet geheel op billijkheid aanspraak maken.

Men dient toch in het oog te houden, dat men niet met Europeesche toestanden te doen heeft, waar het georganiseerde leger den strijd voert, terwijl de burgers, als zijnde voor het grootste deel ongeoeffend, minder direct gevaar voor den occupator opleveren en zich meestal buiten den strijd houden.

Geheel anders in Zuid-Afrika: daar vormt ieder weerbaar man, van nature goed ruiter en schutter, een deel van de levende strijdkrachten; elk burger *kan* dus een vijand zijn.

Wanneer het nu is voorgekomen, dat van uit alleenstaande hoeven op de Engelschen is geschoten, zoogenaamd door burgers, die zich niet met den strijd inlaten, dan kan het den Engelschen niet euvel worden geduid, als zij strenge maatregelen nemen, langzamerhand niemand meer vertrouwen en zich door het eischen van den onzijdigheidseed van de gezindheid der achtergebleven burgers overtuigen, of wel daardoor een moreelen dwang op hen trachten uit te oefenen.

Weigeren zij dien eed, zijn zij dus nog niet vastbesloten zich buiten den strijd te houden, dan kan den occupator niet het recht worden ontzegd, dergelijke wijfelende, onbetrouwbare elementen te verwijderen.

Zijn per slot van rekening de bedreigde straffen zwaarder tengevolge van den onzijdigheidseed?

Neen, want ook zonder dien eed kunnen burgers op dezelfde wijze worden gestraft, indien het bewezen is, dat ze zich met oorlogshandelingen hebben ingelaten.

Art. 46. De eer en de rechten van het gezin, het leven der personen en de bijzondere eigendom, alsmede de godsdienstige overtuigingen en de uitoefening van de eerediensten moeten worden geëerbiedigd.

De bijzondere eigendom kan niet worden verbeurd verklaard.

Hoe is hiermede in overeenstemming te brengen de verwoesting der hoeven van te velde zijnde Boeren, waaromtrent het Engelsche Blauwboek nog onlangs zulke treurige bijzonderheden mededeelde, die zelfs in Engeland een diepen indruk teweegbrachten.

Slechts in één geval kan vrij over particulier eigendom worden beschikt, nl. wanneer de oorlogsnoodzaak het eischt. Zou dit met alle verwoeste hoeven het geval zijn geweest? Kan die oorlogsnoodzaak bijv. met grond worden aangenomen ten opzichte van de hoeven van de Heeren FISCHER, WESSELS en WOLMARANS, die, met een politieke zending belast, reeds in Mei 1900 het operatietooneel hadden verlaten, ten opzichte van de hoeven der Boeren, wier eenige misdaad was, dat zij „op commando” waren? Moet men niet eerder denken aan een wraakoefening voor den hardnekkigen, onverwachten tegenstand, waarmede de Engelschen voortdurend hebben te kampen?

Maar daar, waar de meerderen vreemde begrippen omtrent het particulier bezit zijn toegedaan, kan moeilijk van de minderen iets beters worden verwacht.

In de proclamatie van Lord ROBERTS van 6 Juni 1900 wordt toch o.a. verklaard: „dat de burgers, die gewillig zijn om hunne wapens onmiddellijk neer te leggen en zich onder eede te verbinden geen verder „deel aan den oorlog te nemen, in het bezit van hun vee mogen blijven”.

Het behoud van particulier eigendom wordt dus van het vervullen eener voorwaarde afhankelijk gesteld!

Terecht deden de gezanten der Zuid-Afrikaansche Republieken bij Lord SALISBURY hun krachtigste protest hooren, waarin zij aantoonde, dat de proclamatie van 6 Juni alleen zin heeft, wanneer wordt aangenomen, dat de bijzondere eigendom mag worden weggenomen alleen op grond, dat er oorlog is tusschen Engeland en de Zuid-Afrikaansche Republieken.

Dit nu is in rechtstreeksche botsing met de beginselen van het volkenrecht, die reeds eeuwen van kracht zijn en volgens welke, privaat eigendom, geen oorlogscontrabande zijnde, in een oorlog te land geëerbiedigd moet worden, welke beginselen nog eens uitdrukkelijk in bovengenoemd art. 46 zijn erkend.

Art. 50. Geenerlei gemeenschappelijke straf, in geld of van anderen aard, zal mogen worden uitgevaardigd tegen de bevolkingen op grond van persoonlijke handelingen, waarvoor zij in haar geheel niet als hoofdelijk aansprakelijk zouden kunnen worden beschouwd.

En nu een proclamatie van Sir REDVERS BULLER:

„De Britsche troepen trekken door Transvaal. Engeland voert geen „oorlog met burgerpersonen, maar wenscht hun integendeel zooveel „mogelijk de verschrikkingen van den oorlog te besparen.

„De twist, dien Engeland heeft, is een twist met de Regeering en „niet met de bewoners van Transvaal.

„Mits deze onzijdig blijven, zal hun geen overlast worden aangedaan; „alle mogelijke bescherming zal hun worden verleend en alles wat men „van hen noodig heeft zal worden betaald.

„Maar aan den anderen kant moeten zij, die zoodoende vergunning „krijgen om in de nabijheid der Engelschen te blijven, hun onzijdigheid „eerbiedigen en handhaven.

„*De bewoners van een plaats zullen echter in persoon en eigendom ver- „antwoordelijk worden gesteld voor eenige schade, die aan den spoorweg of „de telegraaf wordt toegebracht of voor geweld, dat eenig man van de „Britsche strijdmacht wordt aangedaan, in de nabijheid hunner woningen.*”

Al weder dus de solidaire aansprakelijkheid, die o. a. reeds in 1870 zooveel ellende heeft veroorzaakt, die bovendien toen reeds bleek onmachtig te zijn de franc-tireurs van een eenmaal opgevat voornemen te doen afzien, die ook in den tegenwoordigen oorlog blijkt volkomen haar doel te missen, integendeel, een massa onverzoenlijken scheidt, die verbitterd en door weerwraak gedreven den strijd met hardnekkigheid voortzetten, wetende, dat have en goed zijn verwoest en zij dus niets meer te verliezen, daarentegen alles te winnen hebben.

Een middel, dat zóó wreed is in de gevolgen en in stede van den oorlog te verkorten dezen dikwijls langer doet duren, is eerst met recht een verboden oorlogsmiddel!

Het is ontegenzeggelijk voor de Engelschen geen gemakkelijke taak een lange verbindingslijn te dekken, het is evenwel geen verboden oorlogsmiddel die verbindingslijn voortdurend te verstoren.

Ook nu schrijft de correspondent van de Times uit Pretoria in zijn brief van 6 April 1901:

„Tusschen Pretoria en Komatipoort liggen 12.000 à 15.000 man troepen „en toch kunnen eenige Boerencommando's van 100 tot 200 man de lijn „opbreken op ieder punt waar zij zulks verkiezen”.

Gelukt dit herhaaldelijk, dan is het een bewijs, dat de bewaking onvoldoende is en men vermeerdere, hoe moeilijk ook, het aantal troepen met deze defensieve opdracht belast.

Aangenomen evenwel, dat het aansprakelijk stellen der inwoners nader bracht tot het doel, wat dan nog te zeggen van het middel zelf?

Waar moet het heen, als de occupator de inwoners tegen elkaar gaat opzetten en hen noodzaakt den verrader en den schildwacht tegen de eigen landgenooten te spelen, als hij zich daardoor in staat stelt met een handjevol soldaten een der moeilijkste oorlogshandelingen te verrichten?

Worden dan de vijandelijke inwoners niet gedwongen aan hun eigen ondergang mee te werken?

Wat ten slotte te zeggen van de zoogenaamde „Vredesboden van KITCHENER”? De Engelsche pers gloeide van verontwaardiging, toen 16 Januari 1901 een telegram van Generaal KITCHENER meldde, dat twee vredesboden op last van Generaal DE WET waren gefusilleerd.

In de oogen der Engelschen waren die boden niet anders dan onschendbare parlementairs en welk een gruweldaad, niet waar, die mannen te dooden, die de koppige, door heerschzuchtige bevelhebbers misleide Boeren gaarne zoo spoedig mogelijk weer de zegeningen des vredes wilden doen genieten en ze daarom het nuttelooze van langer verzet kwamen prediken!

Men zou zoo zeggen, dat een leger van heiligen op de Boeren was losgelaten!

Per slot van rekening bracht een later telegram aan het licht, dat het fusilleeren eenvoudig een verzinsel was. Afscheiden hiervan kan toch de vraag gesteld worden of de Boerenbevelhebbers tot zulk een uiterste mochten overgaan.

M. i. is art. 34 van toepassing, luidende als volgt:

„De parlementair verliest zijn recht op onschendbaarheid, indien het „stellig en onwederlegbaar bewezen is, dat hij van zijnen bevoorrechten „toestand gebruik heeft gemaakt om een daad van verraad uit te lokken „of te plegen”.

Naderhand is toch aan het licht gebracht, dat de vredesboden niet langs den gewonen weg zijn binnengekomen, zich niet eerst tot den bevelhebber hebben gewend, maar onmiddellijk zijn begonnen met te trachten de ondergeschikten tot desertie en muiterij over te halen.

Bovendien hebben verschillende Transvaalsche commandanten verklaard geen vredesboden meer te willen ontvangen.

Zou men dan een bevelhebber, het geknoei onder zijne troepen moede, het recht willen ontzeggen, strenge maatregelen te nemen en dat soort parlementairs eenvoudig als spionnen te beschouwen?

Een schending van de aangehaalde artikelen tast voorname beginselen aan. Vorenpstaande beschouwing moge dus voldoende zijn om een indruk te vestigen omtrent de manier, waarop de Engelschen den oorlog voor hen tot een goed einde trachten te brengen.

De kleinere vergrijpen, waaraan men zich aan weerszijden wel zal hebben schuldig gemaakt, zijn voorbijgegaan, want hierbij behoeft men niet altijd per se boos opzet te onderstellen, er blijft ook ruimte voor een vergissing of een misverstand.

Zóó ver is men dus in de 20^e eeuw en dat na een Internationale Conferentie, de grootste, die misschien nog ooit is gehouden!

Rustig kan een Groote Mogendheid, met verkrachting van beginselen door de beschaafde wereld aangenomen, een misdadig werk volvoeren, zonder dat ook slechts diegene onder de mogendheden, wier protesten gewicht in de schaal zouden leggen, een enkel woord doen hooren.

De tijden schijnen wel veranderd.

Ruim 50 jaren geleden sprongen Groote Mogendheden voor het kleine Griekenland in de bres, toen het door Engeland op onrechtmatige, vernederende wijze werd behandeld, Frankrijk riep zelfs zijn gezant uit Londen terug, oordeelende „diens verblijf aldaar niet meer in over-

eenstemming met de waardigheid der Republiek" en in 1881 kwamen ten gunste van hetzelfde Zuid-Afrika, waarvoor de Regeeringen nu onverschillig blijven, zulke krachtige vertoogen in bij het Engelsche Kabinet, dat dit daardoor tot mildheid werd gestemd.

Meer dan ooit wordt men tegenwoordig herinnerd aan de woorden van NAPOLEON I, toen hij bij gelegenheid van zijn bezoek aan ons land tot een Nederlandsch Hoogleeraar omtrent het volkenrecht zeide: „Ah, monsieur, c'est le droit du canon!"

P. J. VAN MUNNEKREDE,

1^e Luit. a/d K. M. A.

Korpsdiners.

Het mag een goed gebruik worden geacht, gelijk dit nu reeds eenigen tijd bij verscheidene — zoo niet alle — korpsen bestaat, om de jongst aangestelde officieren jaarlijks aan een gezelligen disch het welkom toe te roepen. Waar onszelf aangename herinneringen aan soortgelijk diner zijn bijgebleven, zal het den lezer begrijpelijk voorkomen, hier den vurigen wensch te hooren uitspreken, tot instandhouding van dit festijn. Wat deze zaak aangaat, meenen wij dan ook wel te mogen gelooven in een lang leven, zonder verlies van jeugd.

Eere den instellers, eere den chefs, die zulk gebruik helpen bestendigen!

Ook dit jaar hopen wij weer daartoe in de gelegenheid te worden gesteld, maar tevens, dat allen — althans de heeren, in de standplaats van den Regimentsstaf aanwezig — daarvan zullen kunnen genieten.

Met reden mag er aan worden getwijfeld, die schoone hoop vervuld te zien, tenzij met betrekkelijk groote opofferingen van den kant der jongeren. Meermalen toch, vingen wij van die zijde eene stille klacht op, dat de afwezigheid van Plutus de absentie aan het a.s. korpsdiner tengevolge zou moeten hebben of wel, dat door het mede verschijnen op het feest — bij dezelfde diagnose — later slechts een streng diëet, herstel van krachten zou kunnen geven.

Het wil ons voorkomen, dat over de billijkheid dier klacht bij goed ingewijden niet veel meningsverschil bestaan zal en indien zij dan door den lezer gegrond beschouwd wordt, ware er nog wel heil te zoeken in een ander geneesmiddel dan diëet (en... tractementsverhooging!!!).

De lezer vergunne mij, hiertoe een middel te mogen aanbevelen.

Meer dan ooit wordt er in de laatste jaren gestreefd naar verdeling van druk volgens draagkracht, zie b.v. onze inkomstenbelasting. Maar, gedachtig aan de Weduwen- en Weezenkas, het Muzieksfonds en de contributies voor enkele sociëteiten, zien wij dat ook in onzen kring dit beginsel in 't algemeen geen onbekende is. Nu is een korpsdiner in vele opzichten een officieel feest, waarop b.v. de Regiments-Commandant moeilijker kan worden gemist dan een Tweede-Luitenant, zoodat eerstgenoemde, waar hij dus meer gewicht in de schaal legt — in dien zin derhalve — ook meer belang heeft bij de verschijning aldaar. Ditzelfde beginsel is, doch dan trapsgewijze afdalend, naar schrijvers meening, eveneens van toepassing op de commandanten der onderafdeelingen. Indien men dit tot zoover beaamt, zal het den lezer ook billijk moeten toeschijnen, dat de deelnemers hun couvert en de algemeene kosten

betalen naar verhouding van hunne tractementen, hierin dus eenigermate het beginsel huldigend van druk naar draagkracht.

De verschillen, die daardoor in de bijdragen zouden ontstaan, zullen niet overal gelijk zijn. Waar ons hieromtrent slechts weinig gegevens ten dienste stonden, zal ten slotte met een enkel voorbeeld moeten worden volstaan.

Aan een korpsdiner, waar door ieder der deelnemers aan algemeene onkosten plus hun persoonlijk couvert totaal $\pm f$ 6.43 werd betaald, zou dan gestort zijn door den Kolonel f 13.11, een Overste f 10.23, een Majoor f 8.95, een Kapitein f 6.39, een Eerste-Luitenant f 3.84 en door een Tweede-Luitenant f 3.20. Hierbij zij opgemerkt, dat van de tractementen der bereden officieren het paardengeld is afgetrokken.

Mogen de korpscommandanten aanleiding vinden, de invoering eener dergelijke regeling, hunnen officieren voor te stellen. Zij zoude o. i. bevorderlijk zijn aan de trouwe opkomst bij onze korpsdiners.

A. J. C. A.

CORRESPONDENTIE.

Aan
de Redactie van „De Militaire Spectator”.

Hooggeachte Redactie!

In de April-aflevering van „De Militaire Spectator” komt voor een brief van den e. o. oud-officier DE BRUIJN naar aanleiding van het faillissement van een officier van het Nederlandsche leger. Hoewel ik de meening ben toegedaan, dat de behandeling van eene dergelijke zaak niet op haar plaats is in een wetenschappelijk militair tijdschrift als het Uwe, verzoek ik U nochtans beleefdelyk ook deze mijne opmerkingen aangaande dien brief in datzelfde Tijdschrift te willen opnemen, omdat ik uit de door Uwe Redactie op blz. 401 der Mei-aflevering geplaatste noot meen te mogen opmaken daarmede naar Uwe bedoeling te handelen.

Zeer zeker zal een ieder, die het wèl meent met het Officierskorps, het betreurd hebben bovenbedoeld faillissement te moeten lezen; te meer omdat het — zooals de Heer DE BRUIJN meedeelt — het eerste is van een officier van het Nederlandsche leger. Het is dan ook te verklaren, dat de Heer DE BRUIJN gemeend heeft zijne waarschuwend stem te moeten doen hooren. Intusschen mag de wijze, waarop hij dat in zijn brief doet, m. i. niet onbesproken blijven.

Zoo leest men in dien brief: „als hij” (t. w. de betrokkene) „hiermede „succes heeft (? — Dit vraagteeken is van mij), laat het zich aanzien, „dat het voorbeeld weldra door anderen zal worden gevolgd”, enz. Waar dat woordje „anderen” blijkens het zinsverband slaat op andere leden van het Officierskorps, vraagt men zich onwillekeurig af, wat den Heer DE BRUIJN het recht geeft zonder de minste bewijsvoering eene dergelijke smadelijke aantijging te uiten. Ik heb daarop geen ander antwoord kunnen vinden, dan dat hij zich tot deze onvoorzichtigheid heeft laten verleiden, om met meer kracht de medewerking van Uwe Redactie te kunnen inroepen, ten einde te trachten eene herhaling van het feit te voorkomen. Bevredigend is dit antwoord voor mij echter geenszins, evenmin als de overweging, dat Uwe Redactie niet dan na onderzoek in het naschrift hare goedkeuring aan het stuk zal hebben gehecht. In een geval als het onderhavige vraagt de lezer slechts *bewijzen*.

Intusschen is dit slechts eene bijzaak in den bedoelden brief; hoofd-

zaak is de „verontwaardiging” van den Heer DE BRUIJN over het „ergerlijk(e) geval” en zijne daaruit voortvloeiende „eenvoudige mededeeling”, „die gedaan wordt omdat het mogelijk kan zijn, dat de faillietverklaring niet officieel bekend is, en voorts, naar vertrouwd wordt, in „het belang van den officiersstand”.

Het bloote feit nu van een faillissement kan noch mag m. i. de zaak doen qualificeeren als „ergerlijk”; slechts de wijze, waarop dat faillissement ontstond, geeft daartoe het recht. Ik kan mij bijv. het geval denken, dat iemand schulden heeft, doch tot een gezamenlijk bedrag, dat gedekt wordt door zijn kapitaal; dan is dat niet aanbevelenswaardig, maar toch zeker niet ergerlijk te noemen. En wanneer nu diezelfde persoon plotseling — buiten zijn schuld en zonder dat het te voren voorzien kon worden — dat kapitaal verliest, waardoor hij op dat oogenblik een grooter passief dan actief heeft, wordt de zaak dunkt mij nog niet ergerlijk, doch hoogstens treurig. Ik moet en wil dan ook gaarne aannemen, dat de Heer DE BRUIJN ernstige redenen heeft voor zijne „verontwaardiging”.

Die redenen geeft hij echter nergens aan. Wel stelt hij eenige vragen, na welke lezing men telkenmale als vanzelf de tegenvraag doet: Hebben de omstandigheden, in Uw vraag bedoeld, zich in het onderhavige geval werkelijk voorgedaan? Maar op die wedervraag is het antwoord in het stuk van den Heer DE BRUIJN niet te vinden. En juist al die vragen zonder antwoorden vormen nu m. i. een reeks van even zoovele insinuaties, met krachtigen climax gegroepeerd. Zou het dan te verwonderen zijn, indien ze een impressionabelen lezer meesleepten en verleidden tot gevolgtrekkingen, welke mogelijk waar *kunnen* zijn, maar waarvoor het bewijs niet is geleverd, en welke dus minstens gewaagd zijn? Ik geloof dat niet, en in zooverre acht ik het schrijven van den Heer DE BRUIJN zelfs gevaarlijk: te meer omdat die insinuaties te eenen male onnoodig waren, aangezien schrijvers doel, het doen van eene „eenvoudige mededeeling”, reeds na de eerste drie regels van zijn brief volkomen was bereikt.

Of ten slotte de bezorgdheid van den Heer DE BRUIJN, dat „het mogelijk kan zijn, dat de faillietverklaring niet *officieel* (ik cursiveer) „bekend is”, kon worden opgeheven door zijne wijze van handelen, laat zich ernstig betwijfelen. Zijn brief aan de Redactie van „De Militaire Spectator”, in dat Tijdschrift opgenomen met het daaraan door Uwe Redactie toegevoegde naschrift, kan toch zeker niet gelden als eene *officieele* mededeeling aan eene autoriteit, waaraan men de macht toeschrijft, dat ze kan en waarvan men hoopt, dat ze zal stellen: „een afschrikwekkend voorbeeld” om te voorkomen dat zoo iets zich herhaalt. Daartoe had de Heer DE BRUIJN m. i. beslist een anderen weg moeten bewandelen.

Thans heeft hij slechts bereikt, dat het door hem gereleveerde, hoogst betreuenswaardige geval *officieus* ook in ruimeren kring bekendheid heeft verkregen en daardoor heeft hij m. i. voorbijgestreefd zijne overi-

gens zoo loffelijke bedoeling om eene mededeeling te doen „in het belang van den officiersstand”.

Dat belang zou de Heer DE BRUIJN eerst dan hebben *kunnen* bevorderen, indien hij, ter opheffing van een volgens hem aanwezigen misstand, te bevoegder plaatse krachtige, overtuigende bewijzen had bijgebracht. Nimmer wordt dat belang echter gebaat door in een militair tijdschrift geplaatste en dus aan het publiek overgeleverde, vage insinuaties, welke des te bedenkelijker zijn, omdat het hier niet alleen gold eene zaak, maar tevens een met name genoemd persoon.

U dank zeggende, hooggeachte Redactie, voor de verleende plaatsruimte, teeken ik mij met de meeste hoogachting,

Uw dw.

BREDA, 18 Juni 1901.

H. W. FORBES,
1^e Luitenant der Genie.

N A S C H R I F T.

Alhoewel eene verwijzing naar den inhoud van de noot op blz. 401 van den jaargang 1901 van „*De Militaire Spectator*”, hier geheel niet ter zake dienende is, omdat daarin het onverkorte recht tot een wetenschappelijk debat erkend, doch niet de gelegenheid tot bedilzuchtige aanmerkingen over een woord of uitdrukking opengesteld werd, hebben wij er in toegestemd bovenstaanden brief in deze aflevering op te nemen, omdat de schrijver daarvan zichzelf door het gestelde in die noot een vrijbrief gegeven heeft. Mede gingen wij er toe over om der curiositeitswille, want moeilijk konden wij onderstellen, dat den Heer DE BRUIJN en middellijk ook der Redactie er een verwijt van zou worden gemaakt, dat zij te nauwgezet en met te veel ijver waken voor de belangen van het officierskorps, waarvoor in deze quaestie alle reden bestond.

Maar buitendien, ook in het door den Heer FORBES aangegeven voorbeeld (blz. 602, regels 6 t/m 17 v. b.) zou de persoon, wiens schulden juist gedekt werden door het bedrag van zijn kapitaal, eerlijk en overeenkomstig zijn plicht gehandeld hebben, wanneer hij het zoover niet had laten komen. Aangenomen echter, dat het geschetste moment intrad, dan was het zeker tijd een ieder te geven wat hem van rechtswege toekwam en niet te wachten tot het passief grooter was dan het actief. Dat is onze opvatting van eer en plicht.

Voor het overige kunnen wij kort zijn en verklaren, dat wij het gevoelen van den Heer FORBES, als zou de Heer DE BRUIJN in eenig opzicht in zijn schrijven aan den vorm hebben tekort gedaan, schoon dit gevoelen eerbiedigend, niet kunnen deelen. Het eenige dat den Heer DE BRUIJN wellicht door overgevoelige of prikkelbare menschen ten laste zou kunnen worden gelegd, is dit, dat hij zich wat kernachtig heeft uitgedrukt. Maar wat dan te zeggen van de qualificatie, die de Heer FORBES aan den redeneertrant van den Heer DE BRUIJN verbindt,

door bij herhaling van „*insinuaties*” te spreken? Als iets vatbaar is voor critiek, dan zullen het zeker wel dergelijke uitdrukkingen zijn aan het adres van iemand, die, wat men van zijn wijze van schrijven moge zeggen, het goede bedoelt. Wij zijn er dan ook zeker van, dat, wanneer de Heer FORBES het schrijven van den Heer DE BRUIJN, zooals wij hem deden verzoeken, gelezen had met den wil om goed te verstaan en niet met het opzet daarin quand-même een aanval op het officierskorps te zien, zijn brief aan de Redactie achterwege ware gebleven. Wij althans zijn ter zake volmaakt te goeder trouw geweest, al hadden wij den toon, waarin de Heer DE BRUIJN schreef, wel wat zachter gewenscht. Edoch, elk vogeltje, zingt zooals het gebekt is, en in ons oog staat een billijke, zij 't ook ietwat plomp uitgedrukte verontwaardiging, beter dan berekende vitzucht.

Ook het bedekte verwijt, dat, waar het niet alleen een zaak, maar tevens een met name genoemd persoon betrof, meer dan noodig is publiciteit werd gegeven aan de bedoelde faillietverklaring, heeft geen zin, omdat art. 14, 3de alinea, van de Wet op het faillissement en de surséance van betaling voorschrijft, dat het vonnis van faillietverklaring door den curator onverwijld in de *Nederlandsche Staatscourant* en in een of meer door den rechter-commissaris aan te wijzen nieuwsbladen moet worden geplaatst. De wet alzoo verlangt openbaarheid en dientengevolge behoefde er voor den Heer DE BRUIJN geen enkele reden te bestaan om de zaak dood te zwijgen, toen hij meende haar in het openbaar te moeten bespreken ten nutte van het officierskorps.

Dat ten slotte eene aangelegenheid als die, welke door den Heer DE BRUIJN ter sprake is gebracht, niet in de kolommen van „*De Militaire Spectator*” besproken behoort te worden, is voorts eene opvatting, die wij voor rekening van den Schrijver laten; zij is niet de onze. Alle aangelegenheden van militairen aard en inzonderheid die, welke de belangen, in casu speciaal het aanzien van het officierskorps betreffen, *moeten en zullen* daarin behartiging vinden, zoolang wij de eer hebben te zijn:

DE REDACTIE
VAN „DE MILITAIRE SPECTATOR”.

De Schermoefeningen bij de Infanterie in het Nederlandsche Leger.

Indien er één voorschrift is onder de Reglementen en Voorschriften in gebruik bij het Nederlandsche Leger, dat zich niet verheugen kan in eene algemeene bekendheid bij hen, die uit den aard hunner betrekking als onderwijzer voor den troep optreden, dan is het voorzeker het „Voorschrift op de Schermoefeningen bij de Infanterie”.

En, gaat men na, hoe menigmaal, vooral bij de onvermijdelijke „binnendiensten”, wordt gelast: „heden middag bajonetschermen” dan baart het verwondering dat aan hen, die belast zijn met de leiding van deze oefening, zulke lage eischen worden gesteld, aangaande de kennis van het te volgen voorschrift. Het gevolg daarvan is dan ook noodwendig, dat deze oefeningen, indien zij nog den naam van „oefening” verdienen, gewoonlijk ontaarden in het prikken van gaten in de lucht, door den soldaat met den weidschen naam van „bajonet-bonken” betiteld

Meestal wordt met het onderricht der bedoelde schermoefeningen belast een sergeant of korporaal, die wel, volgens het gestelde programma, moet kunnen opmaken een broodbon en een reparatiestaat, resp. een waschen een schilderlijst, doch die zelfs in geen enkel opzicht behoeft te voldoen aan den eisch van *hulp*-onderwijzer (*prévot*) op het wapen waarop hij zijn onderwijs zal geven. Het gevolg blijft dan ook niet uit, en de uren, aan dezen nuttigen en heilzamen tak van sport besteed, zijn in één woord verknoeid, terwijl zij zoo nuttig en aangenaam tevens zouden kunnen zijn.

Beschouwen wij maar eens een drie kwartier aan het schermonderwijs besteed (een uur is het zelden, want, zoo luidt het, dan verveelt het te veel), dan zien wij als hoofdschotel: Rechts achterwaarts in stelling = één! Je knie boven je punt van je achtersten voet! Werpstoot met den achtersten voet voor = één! Verkorte stoot = één! Je linkerhand tegen de maagholte! Appèl en front = marsch, op de plaats rust! Totdat de surveilleerende officier plotseling omkijkt: Geeft acht, trek je kolf bij!, rechts achterwaarts in stelling = één, punt van de bajonet ter hoogte van je kin! Appèl = één! Werpstoot met den achtersten voet voor = één! Verkorte stoot = één, je linkerhand tegen de maagholte! Twee sprongen voorwaarts — appèl en front = marsch! Op de plaats rust.

De surveilleerende officier keek niet meer!

Daar valt echter den surveillant eene andere klasse op, die bezig is met: „Rechts achterwaarts in stelling = één, je knie boven je punt van je achtersten voet!” en de gewone opmerking zal zijn: „die man heeft zijn kolf heelemaal tegen zijn been aan; los die kolf!, en *die* man heeft zijn duim niet over den loop, heelemaal niet over den loop, zie je dat dan niet eens, sergeant?” „Vooruit met dien duim!” commandeert de *scherm*-onderwijzer!

„Luitenant, mogen ze nu niet eens *trekken*?” vraagt de *scherm*-onderwijzer? „*dit* kennen ze nu al!”

„Wel ja!” is het antwoord, „laat ze nu maar eens trekken!”

Daar komen de borstslappen, de maskers, de handschoenen en de geweren met inschuifbare bajonet: de bajonetten worden eerst eens beproefd of ze wel inschuiven, en de surveilleerende officier zegt: „nou: jij en jij! een partij geweer!” De aangewezenen lachen elkander goedig toe, worden door de zorg van den sergeant (die toch *ook* iets wil doen) voorzien van hunne dekkingsmiddelen, en gaan tegenover elkander staan. Zij trachten de stelling aan te nemen, en poken met de geweren tegen elkander in, lachen, evenals de omstanders, bij elken stoot, die bij toeval raak is, en laten eindelijk, uit vermoeidheid, of omdat ze het zoo flauw vinden, de doppen van de bajonetten op den grond rusten. — „Nou! twee anderen, jij en jij!” gelast de surveilleerende officier. Dezelfde vertoouing! De drie kwartier zijn om, de gereedschappen worden opgeborgen!

Morgen, als het wéér regent, is het wéér bajonetvechten!

Stel U eens voor, lezer, dat op overeenkomstige wijze (want zóó gebeurt het dikwijls, laten wij het maar eerlijk bekennen) de Soldatenschool, de Compagniesschool, het Voorschrift betreffende de Wapenen en Schietoefeningen werden onderwezen (het onderwijs uit de Handleiding bij de gymnastische oefeningen krijgt een volgende keer een beurt), wat zou dan Uw oordeel zijn omtrent de opvatting van die reglementen?

Zoudt gij U niet met alle kracht verzetten tegen eene dergelijke loochening van het bestaan van die reglementen, en zoudt gij er niet ten sterkste op aandringen, dat de onderwijzers, die onder Uwe surveillance hun taak uitoefenden, zich bekwaamden voor wat zij te onderwijzen hadden!? *na U zelf* op de hoogte te hebben gesteld van wat gij bij het onderwijs verlangen kunt?

Dank zij de uitstekende wijze, waarop de Normaal Schietschool onderwijzers in het schermen kweekt, komt er verbetering in het gehalte der scherm-onderwijzers voor den troep, doch voor het gros van het kader (en *vele* officieren) is onbekendheid met den inhoud van het Schermvoorschrift de aanleiding tot het dikwijls comische onderricht.

En waarom wordt er niet gevergd kennis van het reglement, voorschrijvende hoe het onderwijs gegeven moet worden in den tak van sport, waarvan een ieder getuigt: Ja, schermen! *dat* is gezond, dat is

uitstekend! we moeten de menschen van den winter maar *veel* laten schermen, daar ben ik erg *vóór!*

De oorzaak kan niet gelegen zijn in het onbegrijpelijke van het voorschrift, want, *hoewel* het een *dik* voorschrift is, en dus al gauw in de termen valt om te worden veroordeeld, is de volgorde van beoefening der leerstof hoogst eenvoudig en practisch.

Beschouwen wij het nader, dan zien wij dat het onderwijs loopt over 5 afgeronde afdeelingen, en wel

Afd. I. Voorbereidingen.

„ II. Stooten en afweringen (zonder meer).

„ III. Stooten en afweringen, *voorafgegaan* door eene beweging.

„ IV. Stooten en afweringen, *gevolgd* door eene beweging.

„ V. Partijschermen, d. w. z. *toepassen* van wat in de verschillende afdeelingen geleerd is.

Elke afdeeling is verdeeld in lessen, doch elk van de IIe, IIIe en IVe Afdeeling bevat één les, die feitelijk den hoofdschotel vormt van de afdeeling: nl. de *toepassing* van het onderwezene.

Door het werkelijk *toepassen* van het geleerde zal de leerling op een hooger schermpeil worden gebracht, practisch zal hij ondervinden *hoe* hij schermen moet, doch dan moet de onderwijzer weten *hoe* hij zijn onderricht *leiden* moet (dat geeft het voorschrift duidelijk aan) en.... de bij het schermen surveilleerende officier moet het den onderwijzer zoo noodig *kunnen verbeteren!*

Men zal mij toewerpen: „overal is het lang niet zóó als ge het schermonderwijs beschrijft, want b.v. daar en daar heb je wel degelijk onderofficieren die onder deskundig toezicht van officieren, die zelf meester zijn, zeer goed onderwijs geven”.

Ik geef dit gaarne toe, en mij zijn ook gevallen, daar en daar bekend, maar stel U voor dat men U zeide: ik weet garnizoenen waar de onderofficieren en korporaals onderricht kunnen geven uit de Soldatenschool, uit het Voorschrift betreffende de Wapenen en Schietoefeningen, onder toezicht van officieren die scherpschutter zijn!”, dan zou men al dadelijk vragen: „*moeten* dan de onderofficieren en korporaals niet kunnen onderwijzen wat hen opgedragen wordt?”

Met het Voorschrift op de Schermoefeningen schijnt of liever blijkt dit *niet* het geval te zijn.

De meening bestaat klaarlijk, dat met de korporaalsstrepn, tevens de geschiktheid aangevlogen komt om schermonderwijs te kunnen geven, onder dit schermonderwijs evenwel niet te verstaan: „Rechts achterwaarts in stelling, je knie boven je punt van je achtersten voet!”

Indachtig aan het „afbreken en opbouwen” wil ik hier nog mededeelen, hoe naar mijne meening verbetering in dezen toestand te brengen is.

Bij het examen tot het verkrijgen van den graad van korporaal eische men van den candidaat de geschiktheid om volgens het Voorschrift op de Schermoefeningen bij de Infanterie te kunnen worden aangesteld

tot prévot op minstens één wapen, dit examen af te leggen ten overstaan van eene bevoegde commissie.

En bij niet slagen voor prévot zegge men niet: „Hij voldeed wel niet, maar het is toch hard om zoo'n jongen nu alleen, om dat schermen *niet* aan te stellen”, want dat is o.i. lang zoo hard niet als wanneer zoo'n jongen niet wordt aangesteld wegens een slechte beurt bij het examen als korporaal van aflossing, korporaal-plantonkeuken, enz.; deze verplichtingen toch kent hij, nadat hij ze éénmaal vervuld heeft, terwijl een gebrekkig schermonderwijzer eene geheele klasse verknoeit, indien hij er vóór wordt gezet, en het daardoor *toch niet* leert.

Nijmegen, 1901.

C. H. S.

BOEKBEORDEELING.

ROBERT FRUIN. Geschiedenis der Staatsinstellingen in Nederland tot den val der Republiek, uitgegeven door Dr. H. T. COLENBRANDER.

Aan het wetenschappelijk publiek is door Dr. COLENBRANDER en de firma MARTINUS NIJHOFF een groote dienst bewezen door de uitgave van bovengenoemd werk. Aan dit handboek is ten grondslag gelegd het dictaat van wijlen Prof. FRUIN. Blijkens het voorbericht zijn voor de samenstelling van dit werk verschillende oudere en jongere dictaten van leerlingen en hoorders afgestaan, uit welker onderlinge vergelijking en aanvulling deze geschiedenis onzer staatsinstellingen zóó geworden is, als zij daar voor ons ligt. De eigenaardige methode van den overleden hoogleeraar, om zijne colleges in te richten, is ook hier getrouw in acht genomen: gedicteerde korte paragrafen, letterlijk uit den mond van FRUIN neergeschreven, worden gevolgd door uitvoerige toelichtingen, omtrent tevoren opgeteekende punten voor de vuist medegedeeld. De groote zorg, waarmede de uitgave bewerkt is en waaromtrent het voorbericht uitvoerig rekenschap geeft, verleent aan het boek een bijzondere aantrekkelijkheid, nog verhoogd door de omstandigheid, dat een standaardwerk over dit onderwerp nimmer geschreven is. Het eerste gedeelte, handelend over de gebruikte bronnen, werpt op dit punt een merkwaardig licht. De raadpleging van het werk wordt zeer vergemakkelijkt door een uitvoerige inhoudsopgave en een alphabetisch register, terwijl de als eerste bijlage gedrukte tekst der Unie van Utrecht, de grondwet der Republiek, volgens de beste redactie uitgegeven, bij de studie van het zeventiende- en achttiende-eeuwsche staatsrecht van groot nut is.

Ook de beoefenaars der krijgshistorie zullen met vrucht in tal van opzichten het boekwerk kunnen opslaan, niet zoozeer bij de eigenlijke *histoire des batailles*, als wel voor de bestudeering van de vraag, welke positie het leger en de vloot in de maatschappij innamen en welke de rechtstoestand van het krijgsvolk te lande en te water vroeger is geweest. Bij het streven der moderne historische wetenschap, om de economische en sociale geschiedenis van de volkeren met even groote toewijding en nauwkeurigheid te behandelen als weleer aan de opeenvolgende vermelding van allerlei veldslagen en vredesverdragen werd besteed, is voor eene dergelijke geschiedenis van land- en zeemacht uit FRUIN's gereconstrueerd dictaat menige bladzijde van groot belang. Zelfs

kan er wel nut van getrokken worden door beoefenaars van het militaire strafrecht, in zooverre als er een goed overzicht in voorkomt van den loop van het vroegere strafproces, dat in hoofdzaak in de tegenwoordige militaire strafrechtspleging nog wordt gevolgd.

De groote naam van den overleden hoogleeraar, zijne belezenheid, omvangrijke kennis en beroemde onpartijdigheid geven aan het werk in hooge mate het karakter van betrouwbaarheid. Het vergemakkelijkt uitermate den arbeid van specialisten in de historische wetenschap, die aan zulke algemeene gidsen groote behoefte gevoelen. Het boek zal door geen historicus onvoldaan ter zijde worden gelegd. C.

Mecklenburgsche troepen in Nederlandschen dienst. 1788—1796. door J. C. WAGNER, Eerste-Luitenant bij het Regiment Grenadiers en Jagers, opgedragen aan Zijne Koninklijke Hoogheid HENDRIK WLADIMIR ALBRECHT ERNST, Prins der Nederlanden, Hertog van Mecklenburg.

De beoefening der krijgsgeschiedenis heeft in vele opzichten groot nut. De officier leert daaruit kennen: de practijk der legeraanvoering; de resultaten, bereikt met allerlei hulpmiddelen in den oorlog; de uitkomsten, waartoe goede discipline in een leger kan leiden; de „psychologie des batailles”, aangevende in welken geest soldaten-opvoeding behoort te geschieden. Doch ook de historie van het minder technische gedeelte van het krijgsmansleven is de bestudeering overwaard, ik bedoel de verhouding van het leger tot de omgeving, waarin het bestaat en zijn plichten vervult, het materieel en moreel leven van den soldaat. Vooral tot de kennis van dit onderwerp draagt bovengenoemd werk een steentje bij.

Luitenant WAGNER vergunt ons een helderen blik te slaan in de ervaringen van de Mecklenburgsche troepen, die in het laatst der 18e eeuw in Statendienst waren. Door officieele en andere bescheiden voorlicht, heeft de schrijver op onderhoudende wijze eene beschrijving gegeven van het aandeel, dat de Mecklenburgsche troepenmacht gehad heeft in den veldtocht tegen Frankrijk. Den lezer wordt opnieuw haar vertrek uit Rostock voor den geest gebracht, hij doorleeft nog eens in gedachten de ellende van de zeereis op vaartuigen met onvoldoend logies zelfs voor de officieren, de overscheping in kleine Hollandsche vaartuigen met nog minder comfort en de vreugde over de aankomst te bestemder plaatse. Anderzijds ontwaart hij met voldoening de goede verstandhouding, die bij voortdoring tusschen de inwoners der verschillende garnizoensplaatsen en de Mecklenburgers bestond. Tal van bijzonderheden illustreeren het militaire leven in het garnizoen en te velde, hetwelk vrij wat minder luxueus was, dan dat van sommige andere officieren en soldaten omstreeks dien tijd. ¹⁾ Tusschen de regels

¹⁾ Zie Navorscher 1901, blz. 165 v.

lezende kunnen wij ons een denkbeeld vormen van de oorlogsstemming en het vertrouwen op de troepen onder de bevolking van min of meer bedreigde garnizoenen. Vele maatregelen, in het belang van den garnizoensdienst genomen, zijn van directen invloed geweest op het leven der burgerij en uit dit oogpunt zal het werkje ook onder niet-militaire lezers zeer zeker belangstelling ondervinden.

Wij zijn den schrijver dankbaar, dat door zijn toedoen het militaire bestanddeel niet heeft ontbroken in de rij van geschriften, die ter gelegenheid van het huwelijk van onze Koningin de oudere en nieuwere banden van Nederland en Mecklenburg hebben in het licht gesteld en nauwer toegehaald. Dat schrijvers arbeid, ook in het buitenland, gewaardeerd wordt, staat ontwijfelbaar vast. C.

Stoomverdeeling door schuiven, kranen en kleppen met beweegbaar model eener kleppenmachine en 23 figuren tusschen den tekst, door A. VOSMAER, Ingenieur, *Deventer*. AE. E. KLUNER, prijs f 2.50.

Bij de bestudeering van samengestelde werktuigen levert het voor vele personen groote bezwaren op, zich uitsluitend op grond van de daarvan voorhanden afbeeldingen, volledig rekenschap te geven van de onderlinge plaatsing der verschillende deelen en van hunne bewegingswijze.

Aan die bezwaren kan ten deele worden tegemoet gekomen door het gebruik van uitslaande platen, die de gelegenheid verschaffen, bij opvolging verschillende gedeelten van het werktuig ter zijde te slaan om de er achter gelegen deelen, hetzij in hun geheel, hetzij in eene doorsnede, nader te bezichtigen.

Ofschoon met deze uitslaande platen — veelal, doch ten onrechte, beweegbare modellen genaamd — niet de voordeelen worden verkregen, die het gebruik van doorsnede-figuren met verschuivende onderdeelen oplevert, verschaffen zij toch een juister inzicht in de plaatsing der verschillende deelen, dan anders met behulp van weinige schetsen kan worden verkregen en leveren zij daardoor een niet te versmaden hulpmiddel voor de studie op. Dat zij in den smaak van het publiek vallen, kan worden afgeleid uit de omstandigheid, dat er op allerlei gebied telkens weder nieuwe bijkomen. De firma AE. E. KLUNER gaf vroeger reeds een dergelijke afbeelding van eene liggende stoommachine met MELJER'sche stoomschuif; thans, nu de zooveel juister werkende stoomverdeeling met kleppen meer en meer in gebruik komt, werd door haar een uitslaande plaat betreffende een door prof. DIJXHOORN ontworpen kleppenmachine in den handel gebracht. De heer VOSMAER laat aan de toelichting en beschrijving bij die plaat een beknopt overzicht voorafgaan van de werking der stoommachines, waarin op de oorzaken van het arbeidsverlies wordt gewezen en de middelen worden vermeld, waardoor wordt

getracht het nuttig effect der machines te verhoogen, om daardoor het stoomverbruik te beperken. In dit overzicht wordt in het bijzonder op het groote belang der expansie gewezen en worden voorts de meest gebruikelijke stoomverdeelings-organen vermeld. Beginnende met het meer eenvoudige en langzamerhand opklimmende tot meer samengestelde constructies, worden achtereenvolgens de stoomverdeling met schuiven, met kranen en met kleppen behandeld. Van de stoomschuiven worden behandeld de gewone bak- of D-schuif, de ALLAN of TRICK-schuif, de dubbele poort-schuif, de bos-schuif, de MEIJER-schuif, de RIDER-schuif en de FARCOT-schuif. Met uitzondering van laatstgenoemde, worden van al deze schuiven en dubbelschuiven één of meer schetsen aange troffen.

De stoomverdeling door kranen wordt toegelicht door drie figuren, betrekking hebbende op een BOLLINCKX-machine, en één figuur ter verklaring van de kranenbeweging en van de luchtbuffer van een CORLISS machine.

Van de stoomverdeling door kleppen worden de stelsels COLMANN, SULZER, TRAPPEN en WIDMANN vermeld en daarvan de laatstgenoemde twee stelsels door dwarsdoorsneden toegelicht.

Over het geheel genomen wil het ons voorkomen, dat in deze inleiding te veel is behandeld en zou het werkje aan waarde hebben gewonnen indien daarin minder stelsels waren vermeld, doch de vermelde stelsels zoo volledig mogelijk waren verklaard en afgebeeld; in hooge mate blijkt dit bij de BOLLINCKX-machine, waarvan de vrij samengestelde bewegingsinrichting niet wordt verklaard, en de CORLISS-machine, waarvan slechts de kranenbeweging en de luchtbuffer wordt verklaard. Beter ware het geweest, indien één type van een kraan-machine van eenvoudige constructie ware behandeld.

De tekst is over het algemeen vlot geschreven en laat zich gemakkelijk lezen, slechts nu en dan wordt men getroffen door gedwongen verkortingen, zooals: „loco's" voor „locomotieven" en „zoo'n aparte machine voor" in plaats van „zulk een werktuig uitsluitend bestemd voor" en door minder juiste uitdrukkingen, zooals de vermelding van een paardekracht als de arbeidseenheid. De figuren zijn op een voldoende groote schaal uitgevoerd. Kennismaking met het werkje kan aan allen, die belangstellen in populaire geschriften over nieuwe stoommachines, worden aanbevolen.

's-Gravenhage, Juni 1901.

H.

Ter aankondiging ontvangen:

Der Kampf um die modernen Feldgeschütze. Berlin, 1901. Vossische Buchhandlung.

Handboek voor Onderofficieren en Korporaals van het Nederlandsch-Indische Leger, bestemd als leerboek voor de kaderscholen en tot zelfonderricht, door R. BOONSTRA, Eerste-Luitenant der Infanterie, Directeur der Kaderschool van het 2de Depôt-Bataljon te Magelang, en G. M. C. ORT, Eerste-Luitenant der Infanterie. Twee deelen. *Batavia*, 1901. G. KOLFF & Co.

Berichten en Mededeelingen der Vereeniging van Leeraren aan Inrichtingen van Middelbaar onderwijs. Negende Reeks, No. 6. *Leeuwarden*, 1901. Coöperatieve Handelsdrukkerij.

